

"חוקים פהודתם"  
דיני מצות הלואה (ב)

# לב שזמע

שיעורי הרה"ג  
רבי שמעי' לעזו שליט"א  
דומ"ץ קהל יטב לב דסאטמאר  
לונדון

על פרשת השבוע

פרשת שלח

ניתן לשמוע השיעורים ב'קול הלשון'

020 81917000

[ex3,1.11.1]

שגיאות מי יבין - אי אפשר לבר בלא תבן  
בבקשה, המוצא שגיאה כלשהוא יואיל להודיע למו"ל למען יתוקן אי"ה

להערות והארות ולקבלת הגליון

יש לשלוח לאימעל: levshomeya@gmail.com



לעילוי נשמת

הרה"ח מקים עולה של תודה

ר' ישעי' זאב בן הרה"ח ר' ישראל ישכר זלה"ה

גלב"ע י"ב תשרי תשע"ז

ת. נ. צ. ב. ה.

עורך: יצחק אייכלר

052-7121811

סדר ועימוד: א. י. גרינוואלד

054-8494370

## תוכן הענינים

### ה ..... טוב עין הוא יבורך

☆ שלח לך אנשים ☆ הכל תלוי בראיה ☆ השמירת העיניים ועין טובה תלויים זה בזה ☆ 'בן פורת - עלי עין' ☆ גודל כח הראות ☆ ראיית הצדיק מועילה לתורה ולהשגת הקדושה

### י ..... בגנות שפלות וענוה פסולה

☆ 'ונהי בעינינו כחגבים - וכן היינו בעיניהם' ☆ צריך להאמין שהשי"ת מתענג ומשתעשע בנו כשעושים רצונו ☆ ענוה פסולה גורם התרחקות מעבודת השי"ת ☆ עיקר החטאים באים לאדם מחמת שאינו מכיר במעלת נפשו ☆ 'לדעת' כי אני ה' מקדישכם ☆ יכיר מעלתו ומעלת אבותיו וחבתם לפני המקום ☆ על ידי זה ימנע מהרעת מעשיו ויחשוק לעלות במעלות אבותיו ☆ התפילה והלימוד מעוררים שמחה בעליונים ומביאים שפע לכל העולמות ☆ חובה על כל יהודי להאמין שהקב"ה שמח בו ובמעשיו ☆ המתייאש ואינו מאמין בזה - נוטה קצת למינות

### יט ..... מעלת מצות ציצית

☆ מצות ציצית שקולה ככל המצוות שבתורה ומוספת קדושה ☆ יהא זהיר בה כל שעה כדי לזכור את כל המצוות ☆ והיה לכם לציצית ☆ למען תזכרו ועשיתם

### כא ..... סגולת מצות ציצית

☆ וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה' ☆ תכלת דומה לרקיע ☆ ד' ציציותיו טפחו על פניו והצילוהו מן החטא ☆ סגולתה רבה אצל מי שמקימה בכל פרטיה ודקדוקיה ☆ סגולת הציצית להינצל מכל רע ולזכות לתחיית המתים





## פרשת שלח

### טוב עין הוא יבורך

☆ שלח לך אנשים ☆ הכל תלוי בראיה ☆ השמירת העיניים ועין טובה תלויים זה בזה ☆ 'בן פורת - עלי עין' ☆ גודל כח הראות ☆ ראיית הצדיק מועילה לתורה ולהשגת הקדושה

#### שלח לך אנשים

ה), שעל כל אחד ואחד נמלך משה רבינו עם הקב"ה - האם ראוי לשלחו אם לאו, שנאמר (במדבר יג א) 'וישלח אותם משה ממדבר פארן על פי ה"א'. ואם כן היאך הם נפלו ממדרגתם וחטאו בחטא גדול כל כך, ובזמן כל כך קצר.

**'שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען** אשר אני נותן לבני ישראל, איש אחד איש אחד למטה אבתיו תשלחו, כל נשיא בהם וכו'. ויוציאו דיבת הארץ אשר תרו אותה אל בני ישראל לאמר, הארץ אשר עברנו בה לתור אותה, ארץ אוכלת יושביה היא, וכל העם אשר ראינו בתוכה אנשי מדות' (יג ב-לב).

#### הכל תלוי בראיה

**ונראה לבאר זאת עפ"י מה שכתב השם משמואל** (פרשתן ר"ח תמוז תרע"ד), שחטא אדם הראשון באכילת פרי עץ הדעת התחיל על ידי חוש הראיה, וכמו שנאמר (בראשית ג ו) 'ותרא האשה כי טוב העץ למאכל, וכי תאוה הוא לעינים', וכמו שפירש"י שם 'ראתה דבריו של נחש'.

**מן הראוי להתבונן בפרשת המרגלים**, מה שורש הדבר שגרם למרגלים להוציא דיבה רעה על ארץ ישראל - ארץ חמדה. הלא הם היו מגדולי ישראל, כפי שנאמר (במדבר יג א) 'כולם אנשים ראשי בני ישראל המה', ודרשו בזה חז"ל (מדרש רבה פר' שלח טז

א. זו לשון המדרש 'וכי כסילים היו מרגלים, והלא כבר נאמר (במדבר יג ב) 'שלח לך אנשים', ובכל מקום שנאמר 'אנשים' בני אדם צדיקים הם, שכן הוא אומר וכו', שנבחרו מכל ישראל מפי הקב"ה ומפי משה, שכן כתיב (דברים א כג) 'וייטב בעיני הדבר ואקח מכם שנים עשר אנשים', מכאן שהיו צדיקים בפני ישראל ובפני משה. ואף משה לא רצה לשלחם מדעת עצמו - עד שנמלך בהקב"ה על כל אחד ואחד, פלוני משבט פלוני, ואמר לו: ראויים הם. ומניין שאמר הקב"ה שהיו ראויים, שנאמר (במדבר יג א) 'וישלח אותם משה ממדבר פארן על פי ה"ה'.

ולבסוף להוציא עליה דיבה ולגרום בכיה לשעתה ולדורות.

**ובתוך** הדברים, מעמיד השם משמואל את כל קומתו הרוחנית של האדם שהיא תלויה בחוש הראיה. וזו לשונו 'וזהו הענין 'עין טובה' ו'עין רעה' הנזכר במשנת אבות (פ"ב מ"ט). וזהו הענין (במדבר טו לט) 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם'.<sup>1</sup> וכנראה לעולם זוהי תחילת הקילקול. וכן הוא דרך כל המסיתים בימינו אלה בחיבוריהם הטמאים, להמאיס בעיני הקוראים את דברי תורה וכל סטרא דקדושה וכבוד ישראל, ולרומם ולהדר ולחבב את אשר להיפוך, והכל הוא בכלל הראיה, אשרי מי שלא ראם'.<sup>2</sup>

**ויש** לפרש לפ"ז את מאמר הכתוב (משלי כב ט) 'טוב עין הוא יבורך', שמי שעינו

**וכנגד** זה התיקון היה צריך להתחיל על ידי ראיה טובה, וכלשונו 'כן נמי התיקון היה צריך להתחיל בכגון זה, היינו שסטרא דקדושה המלובש בארץ ישראל ימצא חן בעיני המרגלים - זה היה פתח התיקון, כי העינים הם שערי הלב ונקראים 'שערי גן עדן', ועל כן הכל תלוי בראיה, שבראיה טובה נכנסות ללב בחינות טובות ומעוררות אותו - עד שנשלם בכל ההרגשות, ולעומתו ח"ו בהיפוך וכו'. וְלוֹ השכילו המרגלים ותקנו את בחינת הראיה, היה פתח פתוח ליכנס לארץ ישראל והיה נגמר התיקון בכל ההרגשות'.<sup>3</sup>

**ובזה** יבואר, שאף שהמרגלים היו גדולי עולם - 'ראשי בני ישראל' (במדבר יג ג), אך מכיון שתחילת ראייתם לא היתה טובה, ממילא המורגשות שלהם התעוררו לראות בעין רעה את טובת ארץ ישראל,

**ב.** מצינו בספורנו (דברים ג כה) שכתב, שהתכלית במה שביקש משה 'אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר היידן ההר הטוב הזה והלבנון', היה לתכלית שיתן עין טובה בארץ ישראל. וזו לשונו 'ואראה את הארץ הטובה - אתן עיני בה לטובה בברכתי, שתהיה טובה לישראל לעולם'.

על דרך זה, שמעתי על יהודי שהלך אל רבו להתברך אצלו על דירה שביקש לקנותה. אמנם רבו ביקש ממנו לראות את הדירה - קודם שיברכהו. לאחר שהלך לראותה וברכו, שאל החסיד את רבו: מדוע הרבי ביקש לראות את הדירה קודם לברכה. השיב לו רבו: שלפעמים יש על הדירה עין הרע דשונאים ואוהבים, ומשום כך, קודם שברכתי את דירתך, ביקשתי לראותה - כדי להכניס בה 'עין טובה', ועל ידי כך תשרה עליה הברכה.

**ג.** וכפי שכתב שם בתוך דבריו 'וזהו שאמרו ז"ל (סוטה ט) שמשון בעיניו מרד וכו' שנאמר (שופטים יד ג) 'אותה קח לי כי היא ישרה בעיני', לפיכך נקרו פלשתים את עיניו'.

**ד.** יש לכלול את דבריו עם מה שרמזו צדיקים בפסוק (איכה ג נא) 'עיני עוללה לנפשי מכל בנות עיר'. דהנה הגוף נקרא 'עיר' כמובא במדרש תנחומא (בראשית לח) על הפסוק (קהלת ט יד) 'עיר קטנה ואנשים בה מעט', וזו לשון המדרש 'עיר קטנה' זה הגוף, 'ואנשים בה מעט', אילו אברים'. ועל כך נאמר 'עיני עוללה לנפשי', כלומר שהעין מעוללת לנפשו של האדם לטוב ולמוטב יותר 'מכל בנות עיר' - שאר האברים.

נכנסות ללב בחינות טובות ומעוררות אותו עד שנשלם בכל ההרגשות, ולעומתו ח"ו בהיפוך וכו', וזהו הענין 'עין טובה' ועין רעה' הנזכר במשנת אבות', למדנו, שעל ידי שמירת העיניים כראוי, נשמר הלב ולא נכנס לתוכו מחשבות רעות ורגשות רעות. ולהיפך, על ידי ראייה טובה נכנסות ללב בחינות טובות, ויצרו הטוב מעוררו לדברים טובים – עד שנשלם בכל ההרגשות<sup>7</sup>.

### 'בן פורת - עלי עין'

**ונראה** לחדש לפי דבריו, שיוסף הצדיק החזיק כל אותם הימים בשמירת עיניו מכח ה'עין טובה' של אמו רחל כלפי לאה אחותה - שוויתרה לה ומסרה את הסימנים שאמר לה יעקב. שעל ידי ה'עין טובה' שהיתה בה, היא הכניסה בליבה ובלב זרעה בחינות טובות עד שנשלם בכל ההרגשות, כלשון השם משמואל. ועל זאת שיבח יעקב את יוסף (בראשית מט כב) 'בן פורת - עלי עין'<sup>8</sup>.

טובה - כל מציאות חייו מבורכת, כיון שהכל תלוי בראיה. ומן הראוי להשתמש עם מתנת הראיה - לפי רצון ה', על דרך מה שנאמר (זכריה ט א) 'כי לה' עין אדם'.

### השמירת העיניים ועין טובה תלויים זה בזה

**והנה** ידועים דברי התנא (אבות פ"ה מ"ט) 'כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו מתלמידיו של אברהם אבינו ושלשה דברים אחרים מתלמידיו של בלעם הרשע. עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה - מתלמידיו של אברהם אבינו. עין רעה ורוח גבוה ונפש רחבה - מתלמידיו של בלעם הרשע'. ואם כי הרבה יש מה להאריך במשנה זו, אך על כל פנים יש לשאול, מהי הדרך להשיג 'עין טובה', ולהיות מתלמידיו של אברהם אבינו ע"ה.

**אכן**, מדברי השם משמואל הנזכרים שהכל תלוי בראיה, שבראייה טובה

**ה.** מצינו שרבינו יונה פירש (אבות שם ד"ה וזהו שאמר) מהי 'עין טובה', וזו לשונו 'רוצה לומר מדת הנדיבות' - שהיא מדה נאה ומשובחת'. ובכלל 'עין טובה' היא הנדיבות ללמד תורה לאחרים, כמובא בתפארת שלמה (לקוטים - לקידוש ליל שבת) על שיטתו של התנא ר' עקיבא 'והוא שדרש (פסחים כב: קידושין נז.) 'את ה' אלוקיך תירא' - לרבות תלמידי חכמים. פירוש, להרבות תלמידי חכמים העוסקים בתורה, שעל דבר זה מסר נפשו כמבואר בגמרא, שאמר 'ואהבת לרעך כמוך - זה כלל גדול בתורה', רוצה לומר, היחוד שיש לך בקריאת שמע של 'ואהבת את ה' אלוקיך', תלמוד גם כן לרעך - כמוך, וזה כלל גדול בתורה, להשפיע לרעהו כמוהו, להתגדל כמוהו בלימוד התורה. ובלמוד שלך תכוון ללמוד וללמד, שיזכה גם רעך לאהבת הש"י - כמוך, וזה מדת 'טוב עין הוא יבורך'. וכמו שהיה זה בימי רשב"י, שאפילו התינוקות של בית רבן ידעו לדרוש סודות התורה, כמבואר בזוה"ק וכו'.

**ו.** וראה עוד מה שכתב השם משמואל (פר' בהעלותך שנת תערב ד"ה ואתנה) "ואתנה את הלויים וגו' ולכפר על בני ישראל וכו'. ויש להתבונן סמיכת ישראל על הלויים מה טיבה, ובכל מקום מצינו שהנכבד סומך על הפחות ממנו במעלה, כמו משה שסמך דיזו על יהושע, וכאן הוא להיפוך.

**כתיב** (ישעיה נב, ח) 'כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון', ומבואר באדרא רבה 'לית נהורא לעיינין תתאי אלא כד נהיר בה עינא עילאה ועייל נהירו עילאה בתתאה וכו"'. וכח הַרְאוֹת נקרא 'עין דלעילא', ועין דלמטה מקבלת ההארה וכח מעין שלמעלה. ואם יצויר רגע שיפסוק השפע ולא ישפיע כח הַרְאוֹת לעין דלמטה, הרי הוא סומא מיד ולא ישאר כי אם רושם ומקום העינים. וזהו 'כי עין בעין' - אז 'יראו', כשעין דלעילא משפיע בעין דלמטה אז 'יראו'. אבל 'בשוב ה"', רוצה לומר, כשיחזור וישוב השם כח הַרְאוֹת למעלה למקומו שלא ירד לעין דלמטה, אז 'ציון', ישאר רק ציון וסימן רושם העין, מלשון הציבי לך ציונים.

**ונמצא** בכל עת ורגע שופע כח הראיה מלמעלה, וכשפוגם ראותו בדבר רע וטמא, משפיע הכח ההוא ח"ו על הדבר ההוא, כי חוש הַרְאוֹת יוצא ממנו הראיה, ונמצא בכל מקום ששורה הראיה שלו - שם האדם כולו, ו'סומא חשוב כמת' (נדרים סד:). הרי תכלית אדם חי, היא הראיה וכוחה, ובהתלבש האדם כחותיו וחיותו בראיה ומסתכל בדבר רע, הרי כולו שם.

**וכמו** שהאדם נקרא עולם קטן, כן העין בו רומז כל העולם והקפותיו, כמבואר

**ובזכות** עינה הטובה של רחל כלפי לאה, אנו מובטחים להיגאל, כמובא במדרש (איכה רבה פתיחתא כד) שבשעה שחרב בית המקדש, באו לפני הקב"ה האבות הקדושים ואף משה רבינו ולא הועיל להם, עד שבאה רחל והובטחה על הגאולה. וכלשון המדרש 'באותה שעה קפצה רחל אמנו לפני הקב"ה ואמרה: רבונו של עולם, גלוי לפניך שיעקב עבדך אהבני אהבה יתירה, ועבד בשבילי לאבא שבע שנים וכו'. ומה אני שאני בשר ודם עפר ואפר לא קנאתי לצרה שלי ולא הוצאתיה לבושה ולחרפה, ואתה מלך חי וקיים רחמן, מפני מה קנאת לעבודה זרה שאין בה ממש, והגלית בני, ונהרגו בחרב, ועשו אויבים בם כרצונם. מיד נתגללו רחמיו של הקב"ה, ואמר: בשבילך רחל אני מחזיר את ישראל למקומן וכו', 'ושבו בנים לגבולם'.

### גודל כח הַרְאוֹת

**ויש** ללמוד מדברי המאור עיניים (ליקוטים ד"ה עיניך לנוכה) על החשיבות האדירה של חוש הַרְאוֹת. וזו לשונו 'והיות כבר ידוע ע"פ ספרים קדומים גודל כח הַרְאוֹת ועניינה, אין צריך להרחיב שנית, רק מה שבלתי מבואר שם, נוסף עוד להגדיל כח הַרְאוֹת ולהאדירה.

ובפשיטות יש לומר, שהיתה נמצאת אז מעלה יתרה בישראל שלא היתה נמצאת בלויים, שישאל היו אז שבוירי לב במה שנתרחקו מעבודת אוהל מועד וכוכ והלויים שלא טעו בעגל ונתקרבו חסרה להם שבירת לב כזו. ועוד זאת שנית, שישאל הראו טובת עין עד מאד, שנתרחקו ונתנו מקום ללויים, ועזה כמות אהבה קשה כשאל קנאה, וידוע שעין טובה היא מדה שאין למעלה הימנה, ובאשר עבודת אוהל מועד צריכה להיות באנשים שיהיו בתכלית השלימות, וזו השלימות לא היתה נמצאת בפועל בלויים. ובפרט זה היו ישראל נכבדים מהם, ונתקן בסמיכה כעין שמצינו במשה רבינו ע"ה ביהושע (במדבר כז ט) 'ונתת מהודך עליו'.



מאיר מאחוריה. ואילו חזיתיה מקמיה - הוה מחדדנא טפי, דכתיב (ישעיהו ל כ) 'היו עיניך רואות את מוריך'. וברש"י (שם ד"ה דחזיתה) פירש את כוונת רבי, שכשהוא למד תורה ממנו הוא ישב מאחוריו - 'כשלמדתי לפניו ישבתי בשורה של אחרי', ואילו היה יושב מלפניו היה מבין יותר את דבריו, וכפי שכתב המהרש"א (חידושי אגדות שם ד"ה הוה מחדדנא) 'דבהסברת פנים הוה מחדדי טפי, דיש להבין בקריצת עינים וברמיזת שפתים, והיינו 'רואות את מוריך' - שמראה לו פנים טפי.

**אך** מדברי הירושלמי (ביצה פ"ה ה"ב) משמע שהתועלת של רבי באה מעצם ראיית ר' מאיר ולא דוקא בשעת הלימוד. דהנה מסופר שם, שרבי מאיר בא להוכיח את בני ביתו של רבי שהיו מטפחים בידיהם בשבת, וכששמע רבי שבא אדם להוכיח אותו, שאל מי זה שבא לרדותינו בתוך ביתנו. וכששמע ר' מאיר את קולו של רבי, ברח. ויצאו לרדוף אחריו עבדיו של רבי. אך תוך כדי בריחתו, התגלה הסודר שעל צווארו של רבי מאיר ובדיוק באותה שעה הציץ רבי מחלון ביתו וראה רבי את צווארו של ר' מאיר מאחוריו. ועל מעשה זה אמר רבי, שמה שזכה להיות מחודד בתורה יותר מחבריו, הוא בזכות מה שראה את ר' מאיר מאחוריו.<sup>1</sup>

בזוהר שהלובן שבעין דומה לים אוקיינוס המקיף כל העולם וכו' עיי"ש, ובפנים אישון בת עין - צורת איש אדם.

**ויש** עין ימין ועין שמאל וכן באוזן, ו'לב חכם לימינו' (קהלת י ב) - היא הקדושה, ו'לב כסיל לשמאלו' - היא הסטרא אחרא. וצריך לאכללא שמאלא בימינא, רוצה לומר ששניהם יכוונו אל הטוב הגמור - לא יראה רע. ואיתא בזוהר (אדרא רבה פר' נשא קכט). 'לית שמלא בההוא עתיקא [סתימאה] כולא ימינא', וצריך האדם להדמות לזה, דלהוי כולא ימינא. ולכן כתיב גביה (תהלים לג יח) 'הנה עין ה' אל יריאיו' - עינא חדא, ששניהם כלולים כאחד.

**וצריך** האדם להעתיק עצמו ממדריגה התחתונה שיש בהם טוב ורע, שמאלא וימינא, ולהכליל הכל בימין, כאמור 'לית שמאלא בעתיקא', ויובן. ואז לא יסתכל כי אם בראיה של מצוה שהוא דרכי ה', ויוכללו שניהם לטוב וכו'. וזהו העיקר דבעי בר נש לאכללא שמאלא בימינא, כי זה כל העבודה, והבן'.

### ראיית הצדיק מועילה לתורה ולהשגת הקדושה

**והנה** מצינו בגמ' (עירובין יג:) 'אמר רבי, האי דמחדדנא מחבראי, דחזיתיה לרבי

ז. זו לשון הירושלמי 'רבי הוה מסב לר"ש בריה, והוון מטפחין לאחורי ידיהון בשובתא. עבר ר' מאיר ושמע קלהון, אמר, רבותינו, הותרה השבת (בתמיהה). שמע רבי קליה, אמר, מי הוא זה שבא לרדותינו בתוך ביתינו. ואית דאמרי הכין אמר, מי הוא זה שבא לצנעניו בתוך ביתנו. שמע ר' מאיר קליה וערק, נפקין פריי בתריה, מפרי אפרח רוחא פיקייליה מעל קדליה דר' מאיר, אודיק רבי מן כוותא וחמא קדליה דר' מאיר מן אחוריו. אמר, לא זכית אנא לאורייתא אלא בגין דחמי קדליה דר' מאיר מן אחוריו. רבי יוחנן ור' שמעון בן לקיש, תריהון אמרין, אנן לא זכינן לאורייתא אלא בגין דחמינן אצבעתיה דרבי מן גולגיקין דידיה'.

את עצמו לבוא להקביל את פניו, שהרי כבר אינו יכול לעשות כן. אך רבי יעקב השיב ואמר לו, וכי דבר קטן הוא מה שנאמר על החכמים (תהלים מט י) 'יחיי עוד לנצח לא יראה השחת כי יראה חכמים ימותו'. ויש לדון קל וחומר, ומה הרואה חכמים במיתתן – יחיה, הרואה אותם בחייהן על אחת כמה וכמה שיזכה לחיים<sup>ט</sup>.

והרי זה פלאי פלאים, שכל מה שרבי זכה לכתוב את התורה שבע"פ ולהיות 'מסדר המשנה', היה בזכות ראייה טובה – שראה את צווארו של רבי מאיר<sup>י</sup>.

**על** דרך זו, מצינו בגמ' (חגיגה ה:) סיפור דברים, על רבי יעקב שהתגורר בכפר חיטיא ונהג להקביל פני רבו בכל יום. כשהזקין רבי יעקב, אמר לו רבו שלא יצער



## בגנות שפלות וענוה פסולה

☆ 'ונהי בעינינו כחגבים – וכן היינו בעיניהם' ☆ צריך להאמין שהשי"ת מתענג ומשתעשע בנו כשעושים רצונו ☆ ענוה פסולה גורם התרחקות מעבודת השי"ת ☆ עיקר החטאים באים לאדם מחמת שאינו מכיר במעלת נפשו ☆ 'לדעת' כי אני ה' מקדישכם ☆ יכיר מעלתו ומעלת אבותיו וחתבתם לפני המקום ☆ על ידי זה ימנע מהרעת מעשיו ויחשוק לעלות במעלות אבותיו ☆ התפילה והלימוד מעוררים שמחה בעליונים ומביאים שפע לכל העולמות ☆ חובה על כל יהודי להאמין שהקב"ה שמח בו ובמעשיו ☆ המתייאש ואינו מאמין בזה – נוטה קצת למינות

פירש 'שמענו אומרים זה לזה נמלים יש בכרמים כאנשים'.

**נוראות** מצינו על כך במדרש רבה (פרשתו טז יא) בזו הלשון 'אמרו 'ונהי

**'ונהי בעינינו כחגבים**

**– וכן היינו בעיניהם'**

**ושם** ראינו את הנפילים בני ענק מן הנפלים, ונהי בעינינו כחגבים, וכן היינו בעיניהם' (יג לג). וברש"י (שם ד"ה וכן היינו)

**ת.** וראה מה שכתב הראשית חכמה (שער הקדושה פ"ח אות ז), שההסתכלות על הצדיק מתקנת את פגם העינים. וזו לשונו 'אבל בהסתכל אדם בפני רבו, מצוה היא ותיקון לעינים, כי על ידי ההסתכלות הוא מקנה בנפשו הארת הנשמה הטהורה המתראה בפניו. בפרט הקבלת פניו בשבת וברגל. והקבלת פני כל חכם הוא תיקון לעינים'.

**ט.** זו לשון הגמ' 'דרכי יעקב איש כפר חיטיא הוה מקביל אפיה דרביה כל יומא, כי קש אמר ליה: לא נצטער מר, דלא יכיל מר. אמר ליה: מי זוטרי מאי דכתיב בהו ברבנן (תהלים מט י)

אומרים נמלים יש בכרמים' כו'. ובמדרש איתא החטא שלהם, כי מי הגיד להם, שמא היו אצלם כמלאכים עיין שם. אבל הכל אמת, כי על ידי שהיו שפלים בעצמם כחגבים, לכן כן היו בעיניהם, כי הכל תלוי בעבודת האדם'. ויש ללמוד מדבריו יסוד נפלא בדרכי העבודה התמימה, שענווה יתירה שמביאה לשפלות ושברון לב היא חטא, וזה היה אחד מחטאי המרגלים – שהיתה בהם ענווה יתירה, והיא אשר גרמה להם שבאמת הם היו בעיניהם כחגבים. (וראה באשד הנחלים על המדרש רבה שם, שכן פירש ע"ד הפשט) <sup>2</sup>.

**מעין** זה מצינו בליקוטי הרי"ם (פרשת ד"ה ונהי בעיניו) בזו הלשון 'חטא המרגלים היה, שהיו ענוים ביותר, כמו שכתוב 'ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם', היינו בגלל שהיו נדמו בעיני עצמן כחגבים, לכן היו גם בעיניהם כחגבים. [חטא המרגלים היה שהיו שפלים בעיני עצמם, שהיו צריכים חיזוק, שנאמר (פסוק ב) 'והתחזקתם']<sup>א</sup>.

בעינינו כחגבים'. אמר הקב"ה: ויתרתי עליהם. אלא 'וכן היינו בעיניהם', יודעים הייתם מה עשיתי אתכם לעיניהם (בתמיהה). מי יאמר שלא הייתם בעיניהם כמלאכים'.

**ולכאורה** צריך להבין מה חטאם של ישראל במה שראו את עצמם כחגבים בעיני בני הענקים, והלא במציאות בני הענקים היו גדולים במאוד מאוד, ומשום כך, מרוב גדלותם היה נראה בעיניהם שהם נראים להם כחגבים.

**ויש** להקשות עוד על מה שפירש רש"י 'שמענו אומרים זה לזה נמלים יש בכרמים כאנשים', כיצד דבריו מתיישבים עם מה שנאמר להלן 'ונהי בעינינו כחגבים, וכן היינו בעיניהם', שמשמע שהם נראו בעיניהם כחגבים ולא כנמלים.

**ונראה** לכאורה שהשפת אמת (פרשת שנת תר"מ ד"ה בפסוק) הרגיש בקושיות אלו וכתב הכי 'בפסוק 'כי לחמנו הם', דאיתא ברש"י 'וכן היינו בעיניהם, שהיו

'ויחי עוד לנצח לא יראה השחת כי יראה חכמים ימותו'. ומה הרואה חכמים במיתתן יחיה, בחייהן - על אחת כמה וכמה'.

י. ועיין במנרת זהב (פר' בשלה ד"ה ושם בפרשת) שכתב 'אמר הצדיק הקדוש ר' זושא זלה"ה, כי לפעמים מגודל הבושה והכנעה – בהיזכר האדם שפל ערכו, לא יוכל לפתוח פיו לספר שבחו ותהלתו ית', וירא לגשת אל הקודש, על דרך 'מי אנכי שאזכה להתפלל' וכו'. או מגודל הכנעה יפתנו יצרו הרע למלא תאותו, על דרך (תהלים י א) 'כי הלל רשע על תאות נפשו', שנעשה בחינת עניו כהלל – 'על תאות נפשו'.

אז צריך להתלבש בלבוש גאווה, לומר: כי הלא אני חוטר מגזע קודש, זרע אברהם יצחק ויעקב, ולא יאות לי לעשות ענין כזה מגושם ומזוהם. ואם כי שחורה אני במעשי, נאה אני במעשה אבותי – אברהם יצחק ויעקב, ולי נאה לשבח ולהודות לשמו ית, ולעמוד ולהתפלל לפניו, וכיוצא בזה במועצות ודעת. ועל זה נאמר (ישעיהו יב ה) 'זמרו ה' כי גאות עשה'.

**יא.** בתורת אבות (פר' תצוה) מובא בשם הרה"ק ר' משה מקארבין זיע"א בזו הלשון 'כתית

ריבוא נפשות ישראל בדור ההוא האמינו שהשי"ת חפץ בהם<sup>21</sup>.

### ענוה פסולה גורם התרחקות מעבודת השי"ת

בא וראה את המובא בתולדות יעקב יוסף (פר' עקב ד"ה ואחר הצעה) 'כי גם בענוה צריך לפעמים מדה בינונית, והוא צורך גבוה מאוד. כמו ששמעתי ממורי, שרוב ענותנותו של האדם גורם שנתרחק מעבודת השי"ת, שמצד שפלותו אינו מאמין כי האדם גורם על ידי תפלתו ותורתו שפע אל כל העולמות, וגם המלאכים ניזונים על ידי תורתו ותפלתו. שאלו היה מאמין, זה כמה היה עובד ה' בשמחה וביראה מרוב כל,

### צריך להאמין שהשי"ת מתענג ומשתעשע בנו כשעושים רצונו

וחביבים עלינו דבריו הנפלאים של הרה"ק ר' צדוק הכהן מלובלין זי"ע א"א (צדקת הצדיק אות קנד), שכתב 'כשם שצריך אדם להאמין בהשם יתברך, כך צריך אחר כך להאמין בעצמו. רצה לומר, שיש להשי"ת עסק עמו, ושאיננו פועל בטל ש'בין לילה' וגו' (יונה ד י) 'וכחיתו שדה', שלאחר מיתתם נאבדו ואינם. רק צריך להאמין כי נפשו ממקור החיים יתברך שמו, והשם יתברך מתענג ומשתעשע בה כשעושה רצונו. וזה פירוש (שמות יד לא) 'ויאמינו בה' ובמשה עבדו', פירוש 'משה', רצה לומר, כלל שישים

למאור. מאמר חז"ל (מנחות פו) 'כתית למאור ולא למנחות'. היינו, אם כי צריך לכתת ולשבר את לבו לפני הקב"ה, אבל התוצאה ממרידות זו תהיה 'למאור' – בהארת התחזקות ושמחה. ולא למנחות' – שלא ישאר על ידי זה שקוע ח"ו בעצבות ומרה שחורה'.

אגב אורחא, מתאמרא בשם הרה"ק השרף מקאצק זי"ע א"א (אמת ואמונה עמ' עו) על מה שאמרו 'וכן היינו בעיניהם', וזו לשונו 'זה היה אחד מן החטאים של המרגלים. וקשה, אם מה שאמרו 'ונהי בעינינו כחגבים' – עוד נוכל להבין, אבל מהו 'וכן היינו בעיניהם', מאי איכפת לך איך אתה נראה בעיני אחרים!?

**יב.** ואם ישאל השואל מה גדר הענוה הרצויה, מצינו את דברי הגרי"ז בחידושו על מסכת סוטה (רשימות תלמידים בשם הבית הלוי, מט: ד"ה עד"ז), שכתב 'על דרך זה יש לפרש הא דאיתא בסוף מסכתין (מט:): 'משמת רבי בטלה ענוה ויראת חטא. אמר ליה רב יוסף לתנא, לא תיתני ענוה, דאיכא אנא. ופירש"י 'אנא, שאני ענוותן'. ונלאו כל חכמי לב להבין, איך יתכן שעניו יכריז על ענוותנותו, שלכאורה זה היפך הגמור לענוה.

אמנם עפ"י האמור למעלה יש מקום לפרש גם כאן, דכוונת רב יוסף היתה, דכשם שאין שבה הוא לאדם אם אינו סומא או חוגר, דכי יתפאר אדם שאינו בעל מום. כן הוא בעינינו, ענוה אינה אי הכרת ערך עצמו, רק עניו אינו מחזיק טובה לעצמו בגין ערכו, שהרי זו תכלית היצירה, כדתנן באבות (פ"ב מ"ט) 'אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך, כי לכך נוצרת'. ואדרבה, מי שלא למד תורה – בעל מום הוא. נמצא דהאדם שניחון במדת הענוה אינו שבה ומעלה שיש להתפאר בזה, [וזהו שאמר ר' יוסף לתנא: לא תיתני ענוה דאיכא אנא, ודו"ק].

הטובים הוא דבוק בו יתברך ממש, וכמו שנאמר (דברים כח ט) 'והלכת בדרכיו', ועל ידי שהוא רחום למטה - נתעורר מדה זו של רחום למעלה בכל העולמות, וכמו שכתבתי 'דע מה למעלה ממך' (אבות פ"ב מ"א), רוצה לומר 'ממך' תדע, איזה מדה שנתעורר בכך - שכך הוא למעלה. וזה שאמר (דברים יג יח) 'ונתן לך רחמים ורחמך', עיין במצוה<sup>31</sup>.

### עיקר החטאים באים לאדם מחמת שאינו מכיר במעלת נפשו

**נפלאות** מצינו בשם משמואל (פרי יתרו תרעה ד"ה נראה לפרש) שהאריך בהאי מילתא וכתב בהאי לישנא 'שעיקר החסרון באדם - שאינו מכיר מעלת נפשו, שבאם היה מאיר לנגד עיניו מי הוא ומה מעלתו, לא היה אפשר לבוא לידי עבירה, אלא שחסר להאדם עוז שהוא 'קוראזש' בל"א, וכמו שאמר הרבי הקדוש ר"ב זצלה"ה מפרשיסחא לרבו היהודי הקדוש זצ"ל, ששאלהו מה שמע חדשות בהיותו

והיה נזהר בכל אות ותנועה ומלה לאומרה כדקא יאות. וגם לתת לב אל מה שאמר שלמה ע"ה (תהלים סח, יד) אם תשכבון בין שפתים, שהקב"ה שומר ושוקד על שפתי האדם לנושקה - כשהוא אומרה בתורה ותפלה בדחילו ורחימו. ואם ישים אליו לבו, בודאי מי זה האיש אשר לא יאחזנו רתת וזיע - שהמלך גדול ונורא שומר ושוקד על שפתיים של אדם נבזה חדל אישים וכיו"ב, והוא מעין מה שאמרו חז"ל (גיטין נו). ענותנותו של רבי זכריה גרם חורבן וכו'.

**כך** האדם ראוי לשום לב ולומר כי הוא סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, וכל תנועותיו ודבורו והלוכו ועסקיו עושה רושם למעלה למעלה, בוודאי יזהר בכל דרכיו ועסקיו שיהיה לשם שמים. מה שאין כן בחושב האדם מה אני ספון לפגום או לתקן למעלה ולמטה שיהיה נרשם כל עסקי למעלה, ובזה הולך בשרירות לבו ויאמר אך שלום יהיה לי. ובאמת זה אינו, כי האדם על ידי מעשיו

**יג.** במיוחד במה שנוגע לכבוד שמים, אין מקום לענוה יתירה כלל, כמובא בתורת משה (פרשתן) "ויקרא משה להושע בן נון יהושע". לשון תרגום יהונתן 'כד חזי משה ענותנותו של יהושע, קרא ליה יהושע -יה יושיעך מעצת מרגלים'. ונ"ל עפ"י מה דאיתא בספר חובת הלבבות (שער הכניעה פ"י) ששאלו לאדם אחד, מפני מה נתגדל מאנשי דורו. והשיב להם: מפני שאני קטן מאנשי דורי, שכל אחד שראיתי היה גדול ממני. כלומר, הצדיק סובר בדעתו שכל אחד הוא גדול ממנו, אם הוא זקן ממנו - יש לו מצות יתירים. ואם הוא רך בשנים - יש לו עבירות מועטים. ומשה שלח למרגלים להודיע לישראל 'היש בה עץ', דהיינו אדם כשר, והיה משה מתיירא מכח גודל ענותנותו של הושע, יחשוב בדעתו שאותם אנשים המה צדיקים נגדו, ובאמת זימנין שאדם צריך לסלק מדת ענוה לכבוד שמים, ואיתא (במגילה לא). 'ר"י אמר, כל מקום שאתה מוצא גדולתו של הקב"ה אתה מוצא ענותנותו, כדכתיב (תהלים סח ה) 'סולו לרוכב בערבות ביה-ה שמו', וכתוב בתריה 'אבי יתומים ודיין אלמנות', למידק מזה, ששם -יה מורה על גדולה, ושם ו-ה מורה ההיפך השגחתו בתחתונים. לכן כשראה משה ענותנותו של יהושע, התפלל עליו -'ה', השם הזה יושיעך וכו' ויתן בלבך קצת התגדלות והתרוממות שלא תחשוב כולם לצדיקים'.

**'לדעת' כי אני ה' מקדישכם**

**ולענין** זה השבת קודש מסייעת ופועלת בנפש יהודי, כפי שממשיך השם משמואל בזו הלשון 'ויש לומר שגם זה מסוגלת שבת המגביהה לב ישראל - שבל יהיו כאבודים בעניים וכמתיאשים לאמור שה' עזבם, אלא שאף על פי כן רוצה ה' בישראל, כמו שאנו אומרים 'ורצה בנו', וזה שנאמר בשבת (שמות לא יג) 'לדעת כי אני ה' מקדישכם', שהשבת מביאה דעת באדם, שבכל עת ובכל זמן הש"י מקדש את עמו ישראל, וזה מחזק ידים רפות ומאמץ ברכים כושלות'<sup>10</sup>.

**יכיר מעלתו ומעלת אבותיו וחבתם לפני המקום**

**והא** לך לשונו הזהב של הרבינו יונה בתחילת ספרו שערי העבודה (אות א) 'הפתח הראשון הוא: שידע האיש העובד ערך עצמו, ויכיר מעלתו ומעלת אבותיו, וגדולתם וחשיבותם וחבתם אצל הבורא

בדאנציג, ואמר ששמע: 'אבידת ממון אינו כלום, ואבידת 'קוראזש' היא אבידה בכולו (געלט פארלוירן איז גארנישט פארלוירן, קוראזש פארלוירן - איז אלעס פארלוירן), עד כאן דבריו. וזהו מלאכת היצר הרע, ובזה מצודתו פרושה על כל החיים, שכאשר ניטל מהם ה'קוראזש' והידיים מתרשלים אז המה כעיר פרוצה אין חומה וכו'.

**אך** ישראל מלבד כל המתנות הטובות, ניתנה להם גם מתנה זו, היינו מדת ה'עוז', ומחמתה גם כל הנטפלים אליהם מקבלים מהם מדה זו, ועל ידי כך יכולין לבוא ולהתגייר וכו'. וזה שאמר (ירמיהו טז יט) 'ה' עוזי', היינו העוז שניתן לי, ו'מעוזי', היינו העוז הניתן ממנו גם על כל הנותן דעתו להתדבק לנו. 'ומנוסי ביום צרה', יש גם כן מלשון הגבהה, היינו שביום צרה אינם ח"ו כמתיאשים, אלא אדרבה לובשים עוז ומגביהים לבם בדרכי ה' כמו שהיה על הים, ובשביל זה 'אליך גוים יבואו מאפסי ארץ'<sup>11</sup>.

**יד.** בספר שמן ראש (מהגה"צ ר' אשר אנשיל כ"ץ שליט"א אב"ד וויען ברוקלין, פרשתן) כתב 'וזהו שאמר להם משה בעלייתם לארץ: 'והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ', שלא יפלו ברוחם בעת בואם להארץ - כאשר יראו וירגישו בנפשם כי יש להם ירידה, ועל ידי זה יוציאו דיבה על הארץ.

על כן העירם, שזהו דוגמת פרי הארץ, שנוטעין גרעין והוא מתייבש והולך ונפסד - עד שכמעט נרקב לגמרי, אבל אחר זה הוא מוציא פירות למאות, מפני שאי אפשר לצמוח אם לא יתבטל מהותו לגמרי מתחילה. וממנו ילמדו גם לעצמם, שזהו ירידה לצורך עליה, וזהו שאמר 'והתחזקתם', שלא יפלו ברוחם, רק יחזקו עצמם - 'ולקחתם מפרי הארץ' - שילקחו החיזוק מפרי הארץ, שגם כן נפסד מתחילה ואחר כך מצמיח".

**טו.** בספר שמע שלמה מובא (ליקוטי אמרות מהרה"ק ר' שלמה מקארלין זיע"א הי"ד - עבודה) בזו הלשון 'רבינו הקדוש היה אומר: אלמלי היה אברך יודע עוצם כוחו, וואלט ער מיטן נאז די ערד גיאקערט בעבודת ה'". והוסיף אחד מתלמידיו הק' ואמר: כתיב (תהלים קמה יב) 'להודיע לבני אדם גבורותי', אלמלי אברך היה יודע עוצם כוחו בעבודת השי"ת, אז היה (תהלים קז טז) 'שבר דלתות הנושת ובריתי ברזל'.

שמכיר את ערכו, וזו לשונו 'ויצא לו מזה, כי כאשר יתאוה תאוה, ויעלה בלבבו גאוה לעשות דבר שאינו הגון, יבוש מעצמו ויבוש מאבותיו, וישיב לנפשו ויאמר: אדם גדול וחשוב כמוני היום, שיש בי כמה מעלות טובות רמות ונשאות, ושאיני בן גדולים בן מלכי קדם, איך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלקים ולאבותי כל הימים. ואם חלילה וחס לא יכיר מעלתו ומעלת אבותיו, נקל יהיה בעיניו ללכת בדרכיו הפריצים, להגלות נגלות כאחד הנבלים למלאת תאוותו בחיקו, כאשר אמר

יתברך. וישתדל ויתחזק תמיד להעמיד עצמו במעלה ההיא, ולהתנהג בה תמיד. בכל יום ויום יוסיף אומץ לקנות מעלות ומדות אשר יתקרב בהם לבוראו וידבק אליו. ואם היה ראשיתו מצער, אחריתו ישגא מאד. ויעשה אשר לא יבשו אבותיו מדרכיו וממעשיו כפי כחו והשגת ידו'<sup>10</sup>.

### על ידי זה ימנע מהרעת מעשיו ויחשוק לעלות במעלות אבותיו

ולפי זה ממשיך רבינו יונה לבאר את הרווח והיתרון שבא ליהודי ממה

**טז.** ועיין בשו"ת חלקת יעקב (מהגאון ר' מרדכי יעקב ברייש זצ"ל אב"ד ציריך, הקדמה ליו"ד) שהביא את דברי הגמ' (חגיגה ה:) "ואם לא תשמעוהו, במסתרים תבכה נפשי מפני גוה' (ירמיהו יג יז). אמר רב שמואל בר אינאי משמיה דרב, מקום יש לו להקב"ה ו'מסתרים' שמו. מאי 'מפני גוה'. אמר רב שמואל בר יצחק, מפני גאוותן של ישראל שניטלה מהם ונתנה לנכרים'. והקשה בזו הלשון 'הקב"ה שהוא כל יכול, הלא בידו להגביה שפלים עדי מרום'.

ותירץ בזו הלשון 'הכוונה כן היא, עיקר קיום האומה הישראלית ותורתו, לזכור תמיד הכתוב המבואר (דברים יד א) 'בנים אתם לה' אלוהיכם', הכתוב (שמות יט ה) 'והייתם לי סגולה מכל העמים', ושאונו עם הנבחר, להורות לכל העמים האלקות ומידות הטובות, הצדק והמשפט, ושאונו לגיון של מלך מלכי המלכים, לקיים מצוותיו המרובות, וללמוד תורתו הקדושה, וכמו שרבותינו ז"ל אמרו על תלמיד חכם שצריך להיות בו 'שמינית שבשמינית' - נגד כל העמים ונגד עוברי מצוותיו. [כך] צריך לכל יהודי חרדי להיות בו שמונה פעמים שמונה גיאות, להיות זוכר שהוא בן מאבות שקבלו תורתנו הק' מפי הגבורה על הר סיני, בן מעם שהיו לו נביאים מלכים תנאים אמוראים וגאונים מקדמת דנא, ואלו האחרים הם קטנטנים בלי דעת האמיתי, בני פעוטים ודין הניה ליה.

גם בשעה שיהודי צריך להיות 'אסקופה הנדרסת' ולהיות בבחינת 'ונפשי כעפר לכל תהיה' נגד המושל הלזה ונגד פלוני האלמוני הלוחצו לסיבת תשוש כוחו. אבל ליפול בפח היאוש, לא מיניה ולא מקצתיה. ובחוגי סביבי, כשהוא לעצמו הוא שוחק על כל מלעיגיו באמרו 'אתה בחרתנו' ואני הוא מעם הנבחר, שבחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו.

דא עקא, אם היהודי מביט על עצמו בשפלות רוח והוא מגביה ומעריץ את כל אשר סביבו בהתפעלות רוממיות. כשהוא רואה לאיזה דוקטור או פרופסור, הוא מביט עליו ממטה למעלה בהתבטלות עצמי. כשהוא רואה הוד וההדר של כל העמים או עוברי מצוות סביבו, הוא מלא יגון ותוגה בפנימיות הלב על גורלו המר שנוול ליהודי, ועוד ליהודי חרדי שאי אפשר לו להיפרש, לדאבוננו הגדול ראינו זאת בעינינו בזמנים האחרונים, אשר כל ההערצה והכבוד היו נותנים רק

ולהמשיך שפע טובה וברכה לתחתונים. ויש ללמוד זאת ממה שכתב הקדושת לוי (פורים - קדושה שלישית) בזו הלשון 'כי עיקר בריאת העולם עבור לשעשע באיומתו (ע"פ לשון הפייטן בחזרת הש"ץ שחרית יום ב' דר"ה), כי כשאדם מתפלל ולומד ועובד את הבורא ברוך הוא וברוך שמו בתורה ובמצות. אזי יש להקב"ה שמחה גדולה מזו, כמו שאמרו חכמינו ז"ל במסכת זבחים (מז.), לשם ששה דברים הזבח נזבח, ואמרו: לשם ריח לשם ניחוח, ופרש"י שנחת רוח לפניו, שאמר, ונעשה רצונו. ובזה עיקר עבודתו - לתת נחת רוח להבורא ברוך הוא ליוצריו ולבוראיו בעבודתו תמה, ובכל הדבורים אנחנו ממשיכין שפע רב בכל הברואים והיצורים והנעשים.

**וכשיעלה** זה במחשבת לבב איש, אזי יתלהב לבבו בקרבו וככה יגיד במחשבתו: איש אשר נוצר מטיפה סרוחה

המשל, כל מי שאינו מתבייש מנפשו - מאין לנפשו ערך בעיניו.

**על כן האיש העובד ישתדל תמיד להשיג ערכו וערך הצדיקים והחסידים ומעלתם חשיבותם וזכותם לפני השם ית' ודבקותם, ויבין וישכיל וידע כי יוכל להשיג מעלתם וחשיבותם וחיבתם, כאשר יעבוד כמותם כל ימי חייו ועתותיו ושעותיו ורגעיו - כפי כחו והשגתו, כמו שנאמר (דברים ל יח) 'כי קרוב אליך הדבר מאד בפך ובלבך לעשותו'. כי הא-ל ית' אינו מבקש מבני אדם כי אם לפי כחם כאשר יתבאר בע"ה. וגם האבות ז"ל לא עבדוהו כי אם לפי כחם והשגתם"י.**

**התפילה והלימוד מעוררים שמחה בעליונים ומביאים שפע לכל העולמות כיון שכך, עלינו לעמוד על חשיבות ומעלת מעשינו לעורר שמחה בעליונים**

למה שבא מהעמים ותולדותיהם. לא יקרא עוד גאון למי שבקי בש"ס, רק למי שהוא פרופסור גדול או ממציא גדול בחכמת הטעכניק והפיזיק. איה הם הצאצאים של האבות עם כשרונותיהם הנעלות ומוחות החרिפים שירשו מאבותיהם, רוב גדול מהם הלכו מאתנו לאבדון, לרעות בכרמים אחרים. והסבה לזה, רק ההערצה שבפנימיות הלב לההוד וההדר המדומה שלהם.

ועל זה הקב"ה בוכה כביכול, כמאמר חז"ל המובא לעיל, מקום יש להקב"ה ומסתרים שמו, ושם הקב"ה בוכה [על] מסתרי הלב פנימה שבאדם, שאין יודע בו אלא הקב"ה, ושם על המקום הלזה הוא בוכה כביכול, על גאותן של ישראל שניטלה מהם וניתנה לאומות, הגיאות והרוממות הצריך להיות לישראל - 'עם הנבחר' ניטלה מהם, והוא היהודי נותן להגיאות וההדר הזה להעמים האחרים, ובמסתרי הלב פנימה הוא רואה הכבוד רק אצל העמים, והוא בעצמו בתור ישראל הוא מרגיש לעצמו כבריה שפלה ואומללה בהיוולדו על ברכי עם האומלל הלזה, והוא כשמתפלל ואומר 'אתה בחרתנו', במעמקי הלב הוא מתאונן על זה. גלל כן הקב"ה כביכול בוכה, כי זה עיקר העיקרים אשר עמודי הדת והיהדות עליהם ניצבים ומתקיימים'.

**יז.** מן הראוי להעתיק ולפרסם את דברי הרה"ק ר' שלמה מקארלין זיע"א הי"ד, שהובאו בבית אהרן (ליקוטים קמז): בזו הלשון: 'דער גרעסטער יצר הרע איז אז מ[ען]יא פאר-גרעסט אז מ[ען]יא איז א[יין] בן מלך'.



מחומר יגרום שמחה ותענוג וחדוה באלוקי האלוקים ואדוני האדונים אשר הוא גבוה על כל גבוהים ורם על כל רמים, כמו שאמר המשורר (תהלים קד לא) 'שמח ה' במעשיו', ובמעשיו הוא 'עולם העשיה' - עולם התחנות, הוא עושה נחת רוח להבורא ברוך הוא, מחמת שיש להא-ל ברוך הוא נחת רוח מבני אדם אשר המה מזרע ישראל עבדו, מגודל השעשועים הוא מביא שפע לכל הנבראים והיצורים והנעשים. וכן כתב הפייטן (חזרת הש"ץ שחירת יום ב' דר"ה) 'הציב וירה אבן פינתו עבור לשעשע באימתו'. וזה הוא עיקר עבודת האדם, עבור לעשות נחת רוח להבורא ברוך הוא'.<sup>ט</sup>

### המתייאר ואינו מאמין בזה - נוטה קצת למינות

**ומי** שמתייאר ואינו מאמין בזה, יש בו שמץ של מינות, כפי שכתב הקדושת

ואחריתו רמה ותולעה, יעלה ככה למעלה על ידי מעשיו הנעימים ויעשה פרי במעשיו שיוכל לשמח בו הבורא ברוך הוא אשר הוא קדוש ומשרתיו קדושים ויבא שפע רב בכל העולמות ובכל המלאכים ובכל הנשמות והא-ל הקדוש ישמח בו וכו'.<sup>ט</sup>

### חובה על כל יהודי להאמין שהקב"ה שמח בו ובמעשיו

**ולהלן** ממשיך הקדושת לוי, שמחובתו של כל יהודי להאמין שיש להקב"ה נחת רוח ממנו ולא שייך בזה ענווה כלל, וזו לשונו 'זה חיוב על כל אדם, שיהיה לו שמחה במה שהא-ל הקדוש משמח בו ומשעשע בעבודתו. והנה אם אדם יהיה עניו ויאמר: מה אני ומה חיי שאגרום שמחה להבורא ברוך הוא. אזי יבין בלבבו ויאמר בלבבו: באמת הוא אחת מחסדי ה' ומנפלאותיו הבורא ברוך הוא שאדם קרוץ

**יח.** בספר מאמר מרדכי (סלונים עמ' רמז) מביא שפעם נכנס חייט אחד שהיה איש פשוט אל הרה"ק רבי מרדכי מלעכאוויטש זיע"א, ועמד הרבי לכבודו מלא קומתו, ותמהו החסידים על זה, כי היה ידוע להם לאיש פשוט. כשיצא החייט שאלו החסידים רבי על זה, וענה להם שזקנו מאיר מאוד. והלכו החסידים אל החייט ושאלוהו על פשר הדבר. ובהיותו איש פשוט סיפר להם שבכל יום ויום בקומו משנתו הוא עושה חשבון הנפש מה הוא עושה בעולם, כי הוא מנוער וריק מכל מצוה, ואין לו במה להתחזק להתחיל את היום, אלא שאז מחזק הוא את עצמו שיש לו זקן בפניו שהוא מצוה, ובזה מחזק את עצמו שעל כל פנים יש לו עדיין מצוה זו. ויש ללמוד מכך, שכאשר יהודי מתעורר בפנימיותו להחשיב ולהגדיל את המצוות שיש בידו, אזי המה מאירים בו - הרבה יותר ממי שמקיימים ואינו שת לבו אליהם.

**יט.** ואפילו דברים שנראים פשוטים יש בהם סודות עליונים, וכפי שיש ללמוד מהמובא בישמח משה (פר' שופטים) "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל". נראה לי פירושו עפ"י הגמ' במסכת שבת (סג), דיש לימין חשיבות - שניתנה תורה בימין. ויש לשמאל חשיבות - דקשירא תפילין הוא בשמאל. אמר ר' נחמן: וירא שמים יוצא ידי שניהם, נועל של ימין וקושר של שמאל, דחשיבת שמאל הוא בקשירה, עד כאן. ושמאל יאמר האדם, מה לי לדקדק בה, הלא ימין ושמאל איברים שלי הם ולא יחר אפם עלי, ומה שייך בזה יראת שמים. לזה אמר הפסוק 'ולא תסור מן הדבר אשר יגידו' - החכמים. גם במה שהוא 'לך ימין ושמאל' - שהם

במעשינו ובמצותינו ובתורתנו, כמאמר הכתוב (משלי טו כ) 'בן חכם ישמח אב', ואנחנו נקראים 'בנים' למקום (דברים יד א). ואמר אדומו"ר, שזה פירוש המוזכר כמה פעמים 'ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים' (זוה"ק פר' ויקרא ז), כי פרנסה הוא לשון תענוג. ונמצא שכל אדם צריך להיות עניו ושפל ברך בכל דבר, אפס בזה שיש לאדם תענוג במה שהקב"ה שמח במצותיו ובתורתו, לדבר הזה אין להאדם להיות שפל ברך לאמר מה אני שְאֶשְׂמַח הבורא ברוך הוא. כי כן רצון המאציל העליון, שיהיה שמח בזה שישראל עושין מצות, כמאמר הכתוב (ישעיה מט ג) 'ישראל אשר בך אתפאר', וכביכול שמתפאר בישראל ושמח בהם, וזה מרוב חסדו ורחמיו של הבורא ברוך הוא<sup>2</sup>.

לוי להלן בזו הלשון 'אמנם אם מתיימש את עצמו ואומר שאין להקב"ה נחת רוח במעשיו, הגם שיהיה סובר שהוא עניו ושפל ברך, אם מתיימש את עצמו ואומר שאין להקב"ה נחת רוח בתחוננים, אין זה נקרא עניו ושפל ברך, אדרבה, הוא נוטה קצת למינות, ואין זה עניו ושפל ברך העולה על לב בני האדם - כי אין נחת רוח להקב"ה מהעושין רצונו. רק זה הדרך, שאדם מתענג בעת אשר לומד ומקיים מצותיו, ועיקר הנחת רוח של בני ישראל בעת עסקם בלבבם, שהאלקי האלקים ואדוני האדונים יש לו נחת רוח כביכול ושמח במעשינו הטובים.

וכן אמר אדומו"ר בוצינא קדישא מהו' דוב בעריש זלה"ה, שהקב"ה שמח



איברים שלך, מ"מ לא תסיר מדברי חכמים. לפי שהכל דוגמא דלעילא וכל עשיותיו ראוי להיות על דוגמא עליונה, והוא רמז נאה בס"ד<sup>1</sup>.

כ. וראה את המובא בבית אהרן (הף ד) בסדר היום שסידר הרה"ק ר' אהרן מקארלין זיע"א, וזו לשונו 'ובר ישראל צריך להיות יקר מאוד בעיני עצמו, וצריך להאמין בעצמו שכל מה שהוא עושה מתקן מאוד בזה. אין אנו מדברים על עולמות עליונים, רק אנו מדברים על עולמו של עצמו, ואין להחזיק את עצמו שהוא מרוחק, כי מאיזו סיבה נמשך ההרחקה, מזה שקלקל מעשיו. רק לפני הבורא ברוך הוא הכל ישר - אם אלהבא הוא טוב'.

ולהלן ממשיך את דבריו בזו הלשון 'בשם ר' אהרן שו"ב, 'לא תעשה לך פסל' (שמות כ ג), שלא תעשה עצמך פסול, 'ואל תהי בז לכל אדם' (אבות פ"ד מ"ג), שלא תבזה את עצמך. 'ואל תהיה מפליג לכל דבר', שלא תעשה עצמך רחוק ממך שום דבר'.

## מעלת מצות ציצית

★ מצות ציצית שקולה ככל המצוות שבתורה ומוספת קדושה ★ יהא זהיר בה כל שעה כדי לזכור את כל המצוות ★ והיה לכם לציצית ★ למען תזכרו ועשיתם

המקיים מצות ציצית, מעלים עליו כאלו קיים כל המצות כולן. והרי דברים קל וחומר, ומה אם המקיים מצות ציצית מעלים עליו כאלו קיים כל המצות, קל וחומר לכל מצות שבתורה<sup>כב</sup>.

**עוד** מובא בהמשך הספרי (הג"ל) "והייתם קדושים לאלוקיכם" - זו קדושת כל המצות וכו'. רבי אומר: זו קדושת ציצית. אתה אומר זו קדושת ציצית, או אינו אלא קדושת כל המצות. כשהוא אומר (ויקרא יט ב) 'קדושים תהיו' הרי קדושת כל המצות אמורה, הא מה תלמוד לומר 'והייתם קדושים לאלוקיכם' - זו קדושת ציצית, מגיד שהציצית מוספת קדושה לישראל<sup>כג</sup>.

### מצות ציצית שקולה ככל המצוות שבתורה ומוספת קדושה

**'והיה** לכם לציצית וראיתם אותו, וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם' (טו) בספרי (פרשתן פיסקא קטו) איתא 'ר' מאיר אומר: וראיתם אותם לא נאמר כאן, אלא 'וראיתם אותו'. מגיד הכתוב, שכל המקיים מצות ציצית מעלים עליו כאלו הקביל פני שכינה, שהתכלת דומה לים, וים דומה לרקיע, והרקיע דומה לכסא הכבוד, כענין שנאמר (יחזקאל א כו) 'וממעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר דמות כסא'<sup>כד</sup>.

**עוד** מובא בהמשך דברי הספרי (הג"ל) "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם", מגיד הכתוב: **שכל**

**כא.** מצינו בחפץ חיים (שם עולם ה"א פ"ט) שכתב 'וכמו שנשמע על הגר"א ז"ל, שהיה בוכה לפני פטירתו ואמרו לו: מה הוא בוכה. והשיב, כמה יקר הוא העולם הזה שיכול להשיג בה כל מה שרוצה מן התורה ומן המצות, אבל בעולם הבא אפילו אם יתן כל העולם הבא שלו שיניחוהו לקיים שום מצוה אחת, אין רשות לזה. אבל בעולם הזה, במטבע קטנה יכול להשיג מצוה שיכול לראות פני השכינה. ושאלוהו במה. והשיב, בציצית, שאמרו חז"ל, שכל הזהיר בה זוכה ורואה פני שכינה".

**כב.** ובפלא יועץ (ערך ציצית) כתב 'מצות ציצית היא שקולה ככל המצות, וזו היא פתח תקוה להשלמת רמ"ח אברי ושס"ה גידי נר"ן מאחר שאין אנחנו יכולים לקיים התרי"ג מצות כשאנו מקיימים מצות ציצית חשוב כאלו קיימנו התרי"ג מצות, אבל צריך לכוין כן בפירוש וטוב לומר קודם הנחת ציצית יהי רצון מלפניך ה' אלוקי ואלוקי אבותי, שתקבל ברחמים וברצון מצות ציצית שאנחנו מקיימין, כאלו קיימנוה בכל פרטיה ותיקונה ודקדוקיה, וכאילו קיימנו כל תרי"ג מצות התלויות בה'.

**כג.** מענין לציין מה שכתב הרה"ק ר' אלימלך מליז'ענסק זיע"א (פר' נה ד"ה או יאמר) על חשיבות

ועוד, דמתחילה כתיב בלשון נסתר<sup>כד</sup> ואחר כך כתיב בלשון נוכח<sup>כה</sup> וכו'.

**אלא** נראה דהתורה רמזה להם דרך עצה טובה ולא בלשון ציווי, והיינו שכבר כתבנו שכל המלבושים כשיצאו ממצרים לא היה בהם ד' כנפות, וכתביב (דברים ח ד) 'שמלתך לא בלתה מעליך', שאותן הבגדים נתקיים בהם כל ימי היותם במדבר. אך הדורות הנולדים במדבר היה צריך לעשות להם לבושים חדשים, ואמר להם, כשיעשו להם בגדים ויהיו בהם ד' כנפות יתחייבו בציצית. והיינו דכתיב 'ועשו להם' בלשון נסתר, והיינו 'על כנפי בגדיהם לדורותם' - לאותן הנולדים, וממילא אמר שיבינו הדבר הזה, אף שאינו בחיוב מצות עשה, מ"מ כשתעשו לכם ד' כנפות 'והיה לכם לציצית וראיתם אותו וזכרתם' וגו'. והיינו שהראיה וזכירה זו מגינה מן הפורעניות.

**ונראה** דמטעם זה אמר בספרי כל המקיים מצות ציצית כאלו מקיים כל המצוות כולם, היינו אפילו מצוות שאין אדם יכול לקיימם, בהיותם במדבר לא היו יכולים לקיים כל מצות הקרבנות, וכן מצות הנסכים וחלה שלא נתחייבו במדבר, וכיון ש**מצות ציצית** אין חיוב אלא כשיש לו בגד מד' כנפות והוא מהדר להיות עליו תמיד בגד של ד' כנפות כדי שיוכל לקיים מצות ציצית, מסתמא גם שאר מצות שאינו יכול

## יהא זהיר בה כל שעה כדי לזכור את כל המצוות

**ואף** שמצד דין תורה אין חיוב להתעטף בטלית בת ד' כנפות כדי להתחייב במצות ציצית, אך כבר כתבו הראשונים, שטוב לו לאדם להדר ולהביא את עצמו לידי חיוב, וכמו שכתב הרא"ש (מועד קטן פרק ג סי' פ) 'אבל האידנא שאין רגילין ללבוש בגד שיש בו ד' כנפות, דלא אמרה תורה אלא 'גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך אשר תכסה בה' (דברים כב יב), אם יש בכסותך ד' כנפות - עשה לו גדילים, ולא חייבתו תורה ליקח טלית בת ד' כנפות לעשות גדילים. מיהו יש לו לאדם לחזור ולקיים כל מצות, כדאמר (סוטה יד.) גבי משה רבינו, שלא היה תאב ליכנס לארץ ישראל לאכול מפריה אלא כדי לקיים מצות התלויות בארץ. וכל שכן מצות ציצית שהיא לזכירת כל המצות, שצריך אדם להיות זהיר בה כל שעה'.

## והיה לכם לציצית

**ומי** שמהדר ולובש תמיד ציצית, הרי זה מוכיח ומעיד שאם היה בידו - היה מקיים את כל התורה כולה, ומשום כך נחשב לו כאילו הוא קיים את כל התורה כולה. וכמובא בפנים יפות (במדבר טו לח) בזו הלשון 'ועשו להם ציצית'. דקדקו המפרשים במה שכפל 'והיה לכם לציצית'.

מצות ציצית בדורו, וזו לשונו 'דהנה בכל דור ודור יש שורש לתקן מצוה מיוחדת - יותר משאר מצות, למשל בדור הזה יש שורש לתקן מצות ציצית יותר משאר מצות, וכדומה בכל דור יש שורש להחזיק במצוה מיוחדת יותר משאר מצות'.

**כד.** כוונתו למה שנאמר 'ועשו להם ציצית' - שהוא לשון נסתר.

**כה.** כוונתו למה שנאמר 'והיה לכם לציצית' - שהוא לשון נוכח.

קיום. אבל אם לא ידע את המצות, מה יועילו לו הציצית. ועל כן נכון מאוד שילמד כל אדם ספר מצות השם, או על כל פנים קיצור ספר חרדים המובא בספר זכרו תורת משה לבעל חיי אדם, וידע המצות, ואז תתקיים בשלימות מצות ציצית.

**והנה, באמת ציצית הוא כמו רשימה שאדם עושה בשעה שנוסע לקנות סחורה, ודרך האדם לעיין בה כמה פעמים עד שנקבע ברעיוניו איזה סחורה לקנותה. אבל כל זה מועיל רק בשעה שידוע ומכיר מיני הסחורה, אבל אם אינו מכיר את מיניהם, אפילו אם יביט ברשימה כל היום לא ידע מה לקנות, ועל כן נכון לעשות כמו שכתבנו.**

לקיים אם היה יכול להדר עליהם בשום אופן כדי לקיים היה עושה כן.

### למען תזכרו ועשיתם

**מצינו** בחפץ חיים (שמירת הלשון חלק ב חתימת הספר פרק א) שכתב 'התעוררות ללימוד המצוות וסגולת ציצית'. וזו לשונו 'עוד באתי לעורר על דבר שאנו אומרים בכל יום בפרשת ציצית 'וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה', ואמרו רז"ל (מנחות מג:): 'ראיה מביאה לידי זכירה, וזכירה מביאה לידי עשייה'. אבל אימתי יכול להועיל דבר זה, כשהוא לומד ויודע המצות, אך שהוא ירא שמא ישכחם, ועל זה מועילה הציצית שיזכרם ולא ישכחם, וממילא יבוא לידי



## סגולת מצות ציצית

★ וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה' ★ תכלת דומה לרקיע ★ ד' ציציותיו טפחו על פניו והצילוהו מן החטא ★ סגולתה רבה אצל מי שמקיימה בכל פרטיה ודקדוקיה ★ סגולת הציצית להינצל מכל רע ולזכות לתחיית המתים

**ובבית** יוסף (או"ח סי' כד) כתב 'וכן כתוב במנהיג (סי' לט) 'מנהג להגביה כנפי הטלית להראות הציצית באמרו 'והיה לכם לציצית וראיתם אותו', לזכרון תרי"ג מצות. 'לציצית' - לשון 'מציץ מן החרכים'. וכתוב בסמ"ק (סי' כח) מצוה להסתכל בציצית דכתיב 'וראיתם אותו'.

**ועיין** בשו"ע (או"ח סי' כד סעי' ד) שפסק 'יש נוהגין להסתכל בציצית כשמגיעים

### וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה'

**הנה** התורה הק' מגלה לנו על כוחה וסגולתה של הציצית, להזכיר לאדם את מצוות ה' ולהציל אותו מן החטא, כפי שנאמר (במדבר טו לט) 'והיה לכם לציצית, וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה', ועשיתם אותם, ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם'.

**ובקב** הישר (פרק מה) מובא 'וכן קבלה בידי מן אנשי מעשה, שאם היו יושבים בטלים מן המצוות, היו ממשימים בציצית ומסתכלים בהם. כי ההסתכלות בציצית ענין גדול ותקומה אל השכינה בגלות וכו', שבזה הוא מסיר החושך שמפסיק בינינו ובין השכינה<sup>כז</sup>.

### תכלת דומה לרקיע

**ולהבין** קצת על דרך הפשט, מדוע הציצית מצלת את האדם מן החטא, מצינו במדרש רבה (פר' שלח יז ה) 'אמר ר' מאיר

ל'וראיתם אותנו' (במדבר טו לט) וליתן אותם על העינים. ומנהג יפה הוא וחבובי מצוה. הגה: גם נוהגים קצת, לנשק הציצית בשעה שרואה בם, והכל הוא חיבוב מצוה<sup>כח</sup>.

**ובשער** הכוונות (סוף דרוש ז) מובא בזו הלשון 'ודע כי האדם צריך להסתכל בציציות בכל שעה ובכל רגע, וכמו שאמר הכתוב 'וראיתם אותנו', והוא תועלת גדול לנשמה שלא יזדמן חטא על ידו אם יזהר בכך, וגם ישיג תועלת גדול' וכו'<sup>כט</sup>.

**כז.** עיין בשו"ת הריב"ש (סי' תפז) שהאריך בזה וכתב 'עוד שאלת, כי נהגת להסתכל בד' ציצית בשעת קריאת שמע כשאתה מגיע ל'וראיתם אותנו', מפני שראית כן לרב רבי יונה ז"ל בס' היראה. וכן בספר עמודי גולה, מונה מצוה לעצמה להסתכל בציצית. ואמרת, כי יש לועגים עליך בזה. ונסמכים ממה שמצאו תשובת נטרונאי ז"ל, שמלמדן למי שעושה כן שלא יעשה. שא"כ כשמגיע ל'וקשרתם', נאמר שיאחז תפליו. וכשמגיע ל'וכתבתם', נאמר שיהא צריך לבא לביתו ויניח ידו על מקום מזוזה.

תשובה: עם היות שאין נראה שתמנה הראיה מצוה לעצמה, כמו שכתוב בספר עמודי גולה, כי (אין) זה נתנית טעם למצוה זו, כמו שאמרו ז"ל (מנחות מג:) 'וראיתם אותנו', ראיה מביאה לידי זכירה, זכירה מביאה לידי עשיה. וטעם המצוה אין ראוי שתמנה מצוה לעצמה. ושאר מוני המצות לא מונה מצוה לעצמה. אבל כיון שהראיה היא תכלית ראשון למצוה זו - כדי שיבא לתכלית האחרון שהיא קיום המצוה, טוב וראוי להסתכל בציצית בשעת העטיפה כשמברך עליה, וכן אני נוהג. ואתה שנהגת להסתכל בה בשעת קריאת שמע כשאתה מגיע ל'וראיתם אותנו', אל תניח מנהגך, כי מנהג יפה הוא, וחבובי מצוה הוא. וכך היה נוהג מורי החסיד הרב רבי פרץ הכהן זצ"ל.

**כח.** בבית אהרן (פרשת ד"ה איתא במדרש) איתא 'ובפרט מצות ציצית שעיקר מצותה הוא לראיה, כדכתיב 'וראיתם אותנו', בודאי מאיר לו. ואותיות 'ראיה' הוא 'יראה', שעל ידי הראיה הוא בא לידי יראה'.

ועיין בקב הישר (פרק פה) שכתב 'שיש זמן ועת רצון בשעה שלובש בגד של ציצית, להתפלל על הצלת קנאה ושנאה וכעס', ועיין שם.

**כח.** בספר זכרון לראשונים (עמ' מא אות סג) מובא 'ובהתנהגות הרה"ק מו"ה צבי אלימלך אבד"ק דינוב זצוק"ל, בעל בני יששכר, וזו לשונו: בכל עת שבא לאדם איזה ענין שמבין שאינו לכבוד שמים ורוצה להינצל, יסתכל בשתי ציציות שלפניו, והשית' יצילו'.

החטא, דכתיב 'ולא תתורו וגו' למען תזכרו וגו' והייתם קדושים, ואף דכל שאר המצות אין בהם זאת הסגולה להצילו מיצר הרע, ציצית עדיף<sup>ל</sup>.

מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין, שהתכלת דומה לרקיע, ורקיע דומה לכסא הכבוד, שנאמר (שמות כד י) 'ויראו את אלוקי ישראל וגו'<sup>כט</sup>.

### ד' ציציותיו טפחו על פניו והצילוהו מן החטא

**והנה** בגמ' מנחות (מד.) מובא 'תניא, אמר ר' נתן: אין לך כל מצוה קלה שכתובה בתורה, שאין מתן שכרה בעולם הזה, ולעולם הבא איני יודע כמה, צא ולמד ממצות ציצית<sup>לא</sup>.

**ובאבן עזרא** (במדבר טו לט ד"ה והיה לכם לציצית) כתב 'והמתפללים בטלית בשעת התפלה, יעשו זה בעבור שיקראו בקריאת שמע 'והיה לכם לציצית', 'ועשו להם ציצית'. רק לפי דעתי, יותר הוא חייב להתעטף בציצית בשאר השעות משעת התפלה, למען יזכור ולא ישגה ולא יעשה עבירה בכל שעה, כי בשעת התפלה לא יעשה עבירה<sup>ל</sup>.

**והגמ'** (שם) מספרת מעשה על אדם אחד שהיה זהיר במצות ציצית, ופעם אחת שמע שיש במקום רחוק אפשרות

**ועיין** עוד במשנה ברורה (או"ח סי' כד סעי' ה) שכתב 'מצוה זו מציל האדם מן

**כט.** וראה מה שהאר"ך בזה החינוך (פרשתן מצוה שפו - מצות ציצית) וכתב 'שורש המצוה נגלה בכתוב, שהיא למען נזכור כל מצוות השם תמיד, ואין דבר בעולם יותר טוב לזכרון כמו נושא חותם אדוניו קבוע בכסותו אשר יכסה בו תמיד ועיניו ולבו עליו כל היום, וזהו שנאמר בו בכתוב (במדבר טו לט) 'זוכרתם את כל מצות ה''. ואמרו ז"ל (תנחומא פר' קרח יב), כי מלת ציצית תרמוז לתר"ג מצוות - עם צירוף שמונה חוטיין שבציצית וחמשה קשרין שבו. ועוד אומר לי לבי, שיש בו רמז וזכרון, שגופו של אדם ונפשו הכל לה' ברוך הוא, כי הלבן רמז לגוף שהוא מן הארץ שנבראת מן השלג שהוא לבן, כדאשכחן בפרקי רבי אליעזר (פ"ג) 'הארץ מהיכן נבראת, משלג שתחת כסא הכבוד'. וחוטין רמז אל הגוף, כענין אמרם, כי תחילת בריאת הגוף הוא כעין חוטין, וכמו שאמרו ז"ל בפרק המפלת (נדה כה): 'אמר רב עמרם תנא שני ירוכותיו כשני חוטין של זהורית, שני זרועותיו כשני חוטין של זהורית'. והתכלת אשר עינו כעין הרקיע, ירמוז לנפש שהיא מן העליונים, ולזה רמזו באמרם (מנחות מג), מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין, מפני שהתכלת דומה לים, והים דומה לרקיע, והרקיע דומה לכסא הכבוד' וכו'.

**ל.** ובחיבורו חפץ חיים (שמירת הלשון ח"ב חתימת הספר פרק ג) כתב 'והנה מפשטות הכתוב משמע, דראית הציצית תועלת היא להזדרז במצות ה' ולא לתור אחר עיניו. ואם כן, מה נכון הוא לראות אותם כמה פעמים ביום, ובפרט בעת שעולה איזה מחשבה שאינה טהורה על לבו, או איזה כעס, טוב מאוד להסתכל אז בציצית ואז יפקע היצר<sup>ל</sup>.

**לא.** בשפת אמת (בגמ' שם ד"ה והא) מובא 'והא דאמרינן 'שאיין מתן שכרה בעולם הזה', הגם דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא. יש לומר הכוונה, מה שמצילתו מן החטא, (ו) על זה נאמר במשנה (אבות פ"ד מ"ב) 'שכר מצוה - מצוה<sup>ל</sup>''.

אחריהם', אם כן שכבר מקולקל לב ועינים  
 מה נשאר באדם שלא יתורו אחריהם. זה  
 הבטחת השי"ת שנשאר בכל נפש מישראל  
 ניצוץ קדוש שיוכל להתגבר ולתקן שלא  
 לשמוע ללב ועין, כמו המעשה (מנחות מד.)  
 זה שנדמה לו הד' ציצית כעדים כבר היה  
 סמוך לשאול תחתית וכו', ובאו ד' ציצית  
 והצילוהו. לכך אמר, שכתוב בהם (פסוק מא)  
 'אני ה' שני פעמים, היינו שבא מן יציאת  
 מצרים ביד חזקה (שמות א) לענין 'להיות לך  
 לאלקים', מתעורר כל הנסים ונפלאות  
 מיציאת מצרים לסיוע ועזר לאדם שרוצה  
 לעבוד השי"ת'.<sup>21</sup>

לעבור עבירה, ותקף עליו יצרו והלך לשם.  
 כשבא לשם וכמעט עבר את העבירה, ד'  
 ציציותיו טפחו לו על פניו, נעצר וניצול מן  
 החטא. וכשהוא נשאל מה הביא אותו  
 לחזור בו ממחשבתו, אמר: 'מצוה אחת  
 ציונו ה' אלוקינו וציצית שמה, וכתוב בה  
 'אני ה' אלוקים' שתי פעמים. אני הוא  
 שעתידי ליפרע ואני הוא שעתידי לשלם  
 שכן, עכשיו נדמו עלי כד' עדים'.<sup>22</sup>

**ובחידושי הרי"ם** (ליקוטי הרי"ם פרשתו) כתב  
 בזו הלשון 'גם כתוב 'לא תתורו  
 כו' לבבכם כו' עיניכם אשר כו' זונים

**לב.** בספר המאור הגדול מסופר, שבחומש שלמד בו הגר"א מוילנא זצ"ל, היה כתוב בפרשתנו  
 אותיות אלו: מ.מ.מ.ד.מ.מ.ש. ולא ידעו ביאורו וכוונתו. כשאלו את פי הגר"ח מוואלאזין  
 זצ"ל מה פשר אותיות אלו, השיב: שהיה קשה להגר"א דברי הפסוק (במדבר טו לט) 'ולא תתורו  
 אחרי לבבכם ואחרי עיניכם', מדוע הקדימה התורה את הלב קודם לעיניים, והרי ידוע שהסדר  
 הוא להיפך - 'העין רואה וכו וכלי המעשה גומרים'.

אמנם מהמעשה שמסופר בגמ' במנחות הנ"ל מתורץ שפיר, שהרי האדם ההוא ששמע שיש  
 בכרכי הים דבר עבירה, ורק אחר כך ראה, נמצא שקדמה אצלו מחשבת הלב תחילה - שחשב  
 לעבור העבירה טרם ראה זאת בעיניו. והיינו מה שרמז הגר"א באותיות אלו: מממדמ"ש, שהם  
 ראשי תיבות: מסכת מנחות מ"ד משום מעשה שהיה.

**לב.** מעשה שהיה באחד מחסידיו של הרה"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע שהיה לו בן יחיד. והיה  
 היום, והבן נתפס ברשת היצר, והחליט לישא לו לאשה בת ניכר רח"ל. כראות האב את  
 רעת בנו, השליך אותו מביתו והתאבל עליו מרות. אך משעבר האב בשוק וראה היאך שבנו  
 יחידו חובק אשפתות ואין לו מה יאכל. נכמרו רחמי האב על הבן, ואמר לו. בני יקירי. חזור  
 אל ביתנו, ואתן לך כל מאורך, ובלבד שתעזוב את רצונך להינשא לאותה נכרית. אך הבן התעקש  
 ואמר. אמשיך להתגולל בחוצות קריה ובלבד שאנשא לאותה ריבה.

בצר לו, פנה האב אל רבו המהרי"ד וסיפר לו מאי דהוה. ציווהו המהרי"ד שיביא אליו את הבן.  
 שב האב אל בנו ואמר לו. בא נא עמדי אל הרבי הק'. הסכים הבן ואף הבטיח לו כי ישמע  
 לקול הרבי בכל ענין שהוא - מלבד אם יצווהו שלא להינשא לנכריה, כי לזאת לא ישמע אליו.

בהגיעם אל מול פני הקודש, החל המהרי"ד לדבר עמו על דא ועל הא, על עיסוקו והליכותיו.  
 ותוך כדי השיחה נענה הבן ואמר, רבי. דע שהולך אנכי להינשא אל אותה נכרית. אמר לו הרבי,  
 אכן לא אמנע זאת ממך, ואף אומר אני שעל אביך להשתתף בשמחת הנישואין. אך בקשה



### סגולתה רבה אצל מי שמקיימה בכל פרטיה ודקדוקיה

**אמנם** מדברי האלשיך (פרשתן פרק טו ד"ה עוד יתכן) למדנו, שאדם זה זכה שמצות ציצית הצילה אותו, מחמת שהיה זהיר בקיומה, והיינו כפי המובא בחרדים (פרק סא), שמי שנהדר במצוה מיוחדת, זוכה על ידה שיהיו זכויותיו מרובים מעוונותיו<sup>לד</sup>.

**וזו** לשון האלשיך 'והנה הלא כמו זר נחשב בעיני כל שומע כדבר הזה. שעל היותו זהיר במצות ציצית בבואו לעשות עבירה

בסתרה. ומה גם בכל הכבוד, ההוא המשסה את היצר הרע, שיקומו ציציות לפניו כארבעה עדים.

**אך** אמנם, אין ספק, כי לא לכל אדם יקרה כה, כי אם לזהיר במצות ציצית. והוא כל הזהירות הנמצא כתוב בספר, שהוא, להציץ ולזכור בכל יום תמיד כל מצות ה', שהיא זכירה לקבל לעשותם. כי אז מעלה עליו הכתוב, כאילו על ידי ארבע ציציותיו מקיים בכל יום תמיד כל מצות ה'.

קטנה לי אליך - שתלבש ציצית תחת בגדיך בעת הנישואין. סבר הבחור וקיבל. מאידך, האב הזדעזע לשמע הוראת הקודש שעליו להשתתף באותו נישואין למגינת לבבו, אך קיבל עליו את הדין.

בהגיע מועד החתונה, בא הבחור ההוא אל חברת כל הגויים והפריצים הרשעים שבאו לחגוג את נישואיו, והמה השקוהו יין לרוב כדרכם. לאחר זמן מה החל היין לבעור בקרבו, הסיר הבחור מעליו את בגדיו העליונים מרוב החום. מיד הציצו חוטי הציצית לעין כל. וכראות הרשעים כך, מיד החלו לשאוג עליו, למה זה רימיתנו לומר שעזבת דת יהודית והנה אנו רואים שעדיין נשארת נאמן לאלוקיך. ובכעסם הגדול הפליאו בו מכות נאמנות, עד שגורש מהחתונה ונאלץ לנוס על נפשו כל עוד רוחו בו. ולבסוף, בזכות מצוות ציצית, חזר הבחור לצור מחצבתו ונעשה לבעל תשובה גמור.

**לד.** וזו לשונו 'ואעפ"י שחייב אדם להזהר בכל המצות, מכל מקום יש לו להחזיק באחת מכל המצות בכח גדול והתמדה - שלא יעבור עליה כל ימי חייו. לפי שכללות התורה שהם תרי"ג מצות נקרא 'עץ חיים', כדכתיב 'עץ חיים היא למחזיקים בה'. והאוחז ענף אחד מן האילן יפה אוחז בכלן, שכל שאר הענפים נמשכים אחר אותו ענף - שכולם גוף אחד. אבל אם בא לאחוז בכל הענפים יחדיו, לא יוכל לאחוז כלום, היינו דגרסינן במס' שבת (פרק כל כתבי) 'אמר רב נחמן, תיתי לי דקיימי שלש סעודות בשבת. אמר רב יהודה, תיתי לי דקיימית עיון תפלה וכו', ואמר רב נחמן, תיתי לי דקיימית מצות ציצית וכו'.

ובסוף פרקא קמא דקדושין תנן 'כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין את ימיו ונוחל את הארץ'. ובגמרא בבבלי פירשו, דרוצה לומר, העושה מצוה אחת יתירה על זכויותיו, והוי כאלו אמר, כל שזכויותיו מרובים על עוונותיו. והדבר קשה, למה רבינו הקדוש סתם, דמשמעות דבחדא מצוה קאמר בלבד. לכך נראה לומר, דכיון למה שאמרנו, שצריך אדם להחזיק מצוה אחת כתקנה בשלמותה - תדיר בכל כוחו, ואז ודאי מובטח לו שזכויותיו יהיו מרובים על עוונותיו. והכי נמי גרס על אותה משנה בירושלמי 'אמר ר' יוסי בר אבון, מי שיחד לו מצוה ולא עבר

קדושה, עד גדר שאותה הקדושה הבאה לו בציציותיו תעוררנו, עד יראה לפניו כאילו הארבע ציציות עומדים לפניו למנוע מעשות רע. כי כחות המצוה רוחניים המה ודבקים בו ובצד מה גם בציציותיו<sup>לה</sup>.

### סגולת הציצית להינצל מכל רע ולזכות לתחיית המתים

**והנה** מלבד סגולת ההצלה מידי היצר הרע, מצינו עוד סגולות רבות וטובות הבאות מקיום מצות ציצית, כמובא בכף החיים (סי' כד אות כה) בזו הלשון 'איתא בתיקונים – תיקון יח דף לג ע"א, דציצית היא סגולה להיות מכוסה מכל מזיקין ומלאכי חבלה<sup>לו</sup>'. והכי איתא

**ומה** גם, כי בהיות הציציות בארבע כנפות מסובב בארבעת מקצועותיו בהם. אחרוב שהוא, כי רצה הקב"ה לזכות את כל איש ישראל, יהיו לו סביב ארבע שמותיו הגדולים. והוא, כי כל ציצית יש בו שמונה חוטין וחמשה קשרים ושלש עשרה חוליות, שהוא המספר המובחר כמדובר. הרי עשרים ושש כמספר שם ההויה ית'. באופן כי איש אשר כל אלה לו, בכונתו יום יום עשרים ושש, מעלה עליו יתברך כעושה כל מצות ה' יום יום, ואם כן המלאכים הנעשים בכל יום, תרי"ג.

**ובאחדות אחד, על ידי ארבעת ציציותיו, יספיקו להריק ולהשפיע בו**

עליה מימיו. ונראה לכאורה שחלק עם הבבלי. ומפרש, כל העושה מצוה אחת כפשטה - א' בלבד. והטעם נודע מאליו, דכשמחזיק מצוה אחת בכל עת, ודאי שיהיה צדיק גמור בכל שאר המצוות וכו'.

**לה.** מצינו בליקוטי מהר"ם שיק (פר' כי תצא) כתב רמז על כך שההצלה מהיצר הרע באה רק כאשר האדם זהיר במצוה זו לקיימה כראוי, וזו לשונו 'ולקחת לך לאשה' (דברים כא יא) 'פירש"י לא דיברה תורה אלא כנגד יצר הרע', שמעתי בשם הצדיק הר' יוסף מטאמשוב זצל"ה, שהיה מפרש על פי דאיתא במנחות (מד.) מעשה שהיה באחד שהיו הציציות חובטין על פניו והצילו אותו מן זנות. והנה בהציצית יש ל"ב חוטים וכשהציצית שלימים בכל הל"ב חוטים, מסוגלים הם לשמור את האדם מן העבירה. וזה דפרש"י 'לא דברה תורה', היינו אם נפסק החוטין מהציצית וליכא רק ל"א חוטים בהציצית, 'דברה תורה' גם כן דכשר (עיין שו"ע א"ח סי' יב סעי' א). אלא כשהן שלימים ויש ל"ב חוטים 'כנגד יצר הרע' לשמרו ולהצילו מהעבירות, כי 'אלא' בגמטריא ל"ב'.

ועיין באשל אברהם (מבוטשטש סי' יב) שכתב 'שמעתי בשם גדולי הדור, שיש לדקדק במדת חסידות שגם אם נחסר רק חוט אחד מהח' חוטין שבכל אחד ואחד מד' הציציות, כיון שנשאר רק ל"א חוטין בכל הד' ציציות, נכון לעשות אחרים. כן שמעתי בשם הרב החסיד המפורסם בשם טוב מ' מנחם מענדיל נ"י מק"ק רומינוב יצ"ו. ובשמעי כן אמרתי לצייתו בזה, שהיה סמוך לשמעי חסר חוט אחר, כנ"ל בטלית גדול שלי מקודם'.

**לו.** זו לשון הזוה"ק 'אלין אינון דהוו מכסיין לי בעטופא דמצוה דציצית בחמש קשרין ותלת עשר חולין לכל סטר ובתלתין ותריין ענפי מצוה, מיד מני קודשא בריך הוא למלאכין

**גם** ראיתי בשומר אמונים (הקדמון) סדר ויגש, דכתב וזה לשונו: 'אל תרגזו בדרך' (בראשית מה כד) גמטריא ארבע ציצית. ומבואר במקובלים, שתיקון לכעס הוא שיאחז בכנף ציצית ועל ידי זה יסיר הכעס ממנו, שכן 'כנף' גמטריא 'כעס'. ויוסף מסר לאחיו סוד הנזכר לעיל וכי' לט.

בזוה"ק סדר שלח (ועיין בקיצור של"ה דף נב ע"ג) לז.

**ובספר** דבש לפי מערכת צ', הביא דזוכה להינצל מעין הרע (ועיין בספרי הקטן נפש חיים מערכת צ' אות כו).

**וגם** אמרו בש"ס (שבת לב:) דזוכה דעבדים הרבה משמשים לפניו לח.

דמרכבתא דלעילא, לנטלא לון בגדפיהו ולפרחא בהון מאתר לאתר, ולכסאה עליהון מכל מזיקין ומלאכי חבלה'.

**לז.** מעשה שהיה עם בחור ישיבה שחלה במחלה האיזומה ל"ע. וכשהגיעה העת שהוצרך לעבור טיפולים בבית הרפואה, הלך לשם. ואנשי הרפואה ביקשו ממנו שילבש בגדים נקיים של בית הרפואה. והנה בחור זה ידע שצריך להיות שם עם בגדים נקיים ביותר, ומשום כך הביא עמו ציצית נקיה כדי שיוכל להישאר עמה וללבושה בעת שהייתו שם. אך כאשר ראה אחד מאנשי הרפואה את הציצית שעליו, אמר לו, שאין ביכולתו לטפל בו כל זמן שאינו מסיר את הציצית מעליו. כל ניסיונותיו להסביר שבגדו נקי ואין מקום לחשוש - עלו בתוהו, וכך הוא נשאר איתן באמנותו והמתין לישועתו. כחלוף שלש שעות עבר שם אחד מגדולי הרופאים ושאל אותו למי הוא ממתין. והבחור סיפר לו את צרתו וצוקתו - מדוע מתעכבים מלטפל בו ולתת לו את תרופתו.

נכנס עמו הרופא אל חדר הטיפולים, וכשיצא היה נרגש כולו, הסערה על פניו היתה ניכרת בעליל, ואין אתו יודע עד מה. כששאלו הבחור, על מה ולמה הוא נסער כל כך. השיב לו הרופא שיכנס פנימה ויקבל את הטיפול המגיע לו - כשהטלית קטן לבושה עליו, ולאחר מכן יספר לו מה אירע וממה הוא נרגש ונסער כל כך.

בתום הטיפול הקשה, ניגש הרופא אל הבחור כשדמעות עולות בעיניו, וכך אמר לו: הנני יהודי שאינו שומר מצוות, אך הפעם זכיתי לראות כיצד הקב"ה שומר את שומרי מצוותיו. מפני שכאשר נכנסתי אל חדר הטיפולים לדבר עם אנשי הרפואה שאין כל בעיה עם הציצית שלך, בדקתי בדרך אגב איזה טיפול אתה הולך לקבל, ומה מאד התפלאתי להיווכח, שבשגגה הכינו לך טיפול שאינו מתאים כלל, ואף היה עלול לדרדר את מצבך למכת מוות מהירה, ואילו לא היית מתעקש ללבוש את הציצית, הרי הטיפול היה כבר נעשה, ומי יודע באיזה מצב היית נתון ברגע זה.

**לח.** זו לשון הגמ' 'אמר ריש לקיש: כל הזהיר בציצית, זוכה ומשמשין לו שני אלפים ושמונה מאות עבדים, שנאמר (זכריה ח כג) 'כה אמר ה' [צבאות], בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשנות הגוים, [והחזיקו] בכנף איש יהודי לאמר נלכה עמכם, כי שמענו אלוקים עמכם'.

**לט.** מובא בשל"ה (יומא פרק דרך חיים תוכחת מוסר אות קצב) שכתב 'ואני אומר, גם כן טוב שיעשה

ויתכן דרמוז בראשי תיבות: 'ועשיתם את כל מצותי' עם הכולל גימטריא חיי"ם. וגם סופי תיבות: 'ועשיתם את' - מתים תחיה, וקל להבין. עד כאן לשון הכף החיים.

**ורבינו** בחיי סדר שלח לך (טו לח ד"ה ומה שהאדם) כתב, דמצות ציצית רומזת לתחיית המתים, ויתיצבו כמו לבוש, יעויין שם. ולפי זה, המקיים ציצית כתיקונו, יזכה בעבורה לתחיית המתים.




---

פעולה המבטלו מהכעס, דהיינו שיאחז בכנף בגדו, עם הציצית שתלויה בכנף, כי 'כנף' כמנין 'כעס', והכועס נכנס אל זר בלבו, וציצית גורם להשראת השכינה, כדכתיב (במדבר טו לט) 'והיה לכם לציצית וראיתם אותו'.

ונראה להוסיף ולבאר עוד מדוע הציצית מבטלת את הכעס. מפני שהכעס נובע מחוסר אמונה, כמובא בתניא (איגרת הקודש פרק כה) בזו הלשון 'והוא בהקדים מאמר רבותינו ז"ל (שבת קה:) 'כל הכועס כאילו עובד עכו"ם' וכו'. והטעם מובן לידועי בינה, לפי שבעת כעסו נסתלקה ממנו האמונה, כי אילו היה מאמין שמאת ה' היתה זאת לו, לא היה בכעס כלל'. והנה, כאשר הכועס אווז בכנף הציצית, הריהו מחזק בליבו את האמונה, כמו שנאמר 'וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה'', וכך שבה אליו רוחו.

# חוקים להורותם

הלכות והליכות

מתוך שיעורי ההלכה,  
והוספות פסקים בעל פה  
שנמסרו מפי הגאון  
רבי שמעיה לעזו שליט"א

---

דיני מצות הלואה (ב)

---



## דיני מצות הלואה (ב)

### מצות הלואה לעני ולעשיר

**א.** מ"ע להלוות לעניי ישראל וכדכתי' (בפ' משפטים) "אם כסף תלוה את עמי את העני עמך", ודרשו במכילתא ד'אם' זה פירושו 'כאשר' וחובה הוא, ואפילו לעשיר הנצרך להלוואה מצוה להלוותו לפי שעה<sup>א</sup>, ואם מעלים עיניו ואינו מלוה לעני הרי מלבד שמבטל בזה למ"ע הוא עובר גם כן בכ' לאוין<sup>ב</sup>, ומיהו נחלקו הראשונים אם גם כשאינו מלוה לעשיר עובר באלו הלאוין – דשיטת הרמב"ם והחינוך שאף גבי עשיר עובר בהני ב' לאוין, ואולם הרבינו יונה פליג<sup>ג</sup>.

### בשבת הנדיבות וגנות הכילות

**ב.** מן הנכון להעתיק בזה את לשונו הזהב של בעל החינוך מצוה ת"פ וז"ל, "משרשי המצוה לחזק ולקבוע בלבנו מדת הנדיבות ולהרחיק תכלית ההרחקה

**א.** שו"ע חו"מ סי' צ"ז ס"א ונתבאר בארוכה בשבוע שעבר בחיוב מצות הלואה לעשיר.

**ב.** וכדכתיב דברים ט"ו ט' "השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמור קרבה שנת השבע וגו'", ואיתא בספרי ד'השמר' הוא לאו אחד, ו'פן' הוא לאו שני. וכל כך החמירה בו תורה עד שקראה למי שאינו מלוה לחבירו איש 'בליעל', ובשע"ת לרבינו יונה (ש"ג אות ס"ז) הביא מדברי רז"ל (ילקוט ש"א קל"ד) שהצר עין נקרא איש בליעל, וכן מצינו אצל נבל שהיה צר עין ולא רצה לזון את עבדי דוד וכתוב ביה (שמואל א כ"ה כ"ה) "אל איש הבליעל הזה", והוא לשון שלא נמצא בכל התורה כולה רק אצל עובדי ע"ז וכדכתי' (דברים יג יד) "יצאו אנשים בני בליעל מקרבך", והרי לן עד כמה חמור האיסור בעיני תורה. [ואגב, איתא מהאר"י הק' ש'נבל' אותיות 'לבן', כי נבל היה גלגולו של לבן הארמי שחזר לעולם לתקן את אשר פגם, וניתן לו את אביגיל הנביאה, ואעפ"כ לא הועיל לו עד שחזר ונקרא איש בליעל].

**ג.** דז"ל סהמ"צ להרמב"ם רל"א 'הזהיר מהמנע להלוות אל קצתנו מפני השמיטה כדי שלא ישמטו החוב והוא אומרו השמר לך פן יהיה דבר וגו' ע"כ, והרי לן שלא חילק בזה בין עני לעשיר. וכן הוא בספר החינוך ת"פ וז"ל 'שלא להמנע מלהלוות אל הצריכים מפני פחד השמיטה שלא תפקיע החוב וכו'', והמבואר דאף לשיטתו שייכי אלו הלאוין גם במנע מלהלוות לעשיר בעת צרכו, ואולם ברבינו יונה (שע"ת ש"ג אות ס"ז) השמר לך פן יהיה דבר וגו' למדנו מזה כי הנמנע מלהלוות לעני עובר בשני לאוין שהם 'השמר' ו'פן'.

מדת הכילות, ואין נדיב בעולם כמלוה מעותיו עם היותו יודע שהזמן קרוב להשמיט הלואתו ולהפסידה ממנו אם אולי יארע בו אונס או שום מקרה שלא יוכל לתבוע הלואתו קודם שנת השמיטה, וכל מבין דרכי התורה ומשיג לדעת אפילו מעט בחין ערכה ידע בבירור כי המפזר ממונו אל הצריכים נוסף עוד, וחושך מיושר אך למחסור<sup>ד</sup>, כי השי"ת ידין את האדם לפי מעשיו ויעניקהו מברכתו כפי התקרבו אליה ומדת הכילות מחיצה של כרזל בינו ובין הברכה, והנדיבות חלק מחלקי הברכה, ונמצא המתנהג בה שהוא בתוכה<sup>ה</sup>, עכ"ל.

### אם הלאו נוהג גם בזמן הזה

ג. לשיטת החת"ס הנמנע מלהלוות אינו עובר בהלאו דהשמר לך פן וגו' אלא בזמן שהשמיטה נוהגת מן התורה, אבל בזמן הזה שהשביעית אינה נוהגת אלא מדבריהם אינו עובר בלאו זה, והטעם דרק בזמן התורה איכא הבטחה ד"למען יברכך", אבל בזמן הזה אינו מובטח המלוה בברכה זו<sup>ה</sup>. ואולם מדברי כל הפוסקים שלא כתבו כן נראה דלא סבירא להו הכי.

### הלואה לעשיר העלול לבא לידי הפסד גדול

ד. עשיר הנצרך להלואה כדי שלא יבוא לידי הפסד גדול, [והוא מצוי מאד בזמנינו, שנותן ממון רב כתחילת פרעון (דיפאזיט) בשביל עסק על דעת לקבל מארגיט"ש מהבאנ"ק על שאר הסכום, ולבסוף מתעכב המארגיט"ש והוא עלול להפסיד את כל הדיפאזיט שנתן כבר אם לא ישרים את הקניה עד יום מסויים], מחוייבים מדאורייתא להלוותו כדי להצילו מהפסד, ויש בזה ג"כ מצות לא תעשה של לא

ד. הוא פסוק במשלי י"א כ"ד, ופירושו שמי שנמנע מצדקה וחסד שהוא היושר כדכתי' (שם י"א ה) "צדקת תמים תיישר דרכו", גורם רק למחסור. אך "נותן לרש אין מחסור" (שם כ"ה כ"ז) שלעולם לא יחסר.

ה. עיי' בחי' חת"ס גיטין ל"ו דמדמה זאת למש"כ הסמ"ע בחו"מ סי' ס"ז סק"ד, דאין ברכת השמיטה שהובטחה על שמיטת קרקעות "וציויתי את ברכתי" שייכא אלא בזמן שהשביעית נוהגת מן התורה, אבל לא בזמן שהשביעית אינה נוהגת אלא מדרבנן ע"כ. והחת"ס הוסיף לחדש ולומר שכל הלאו במניעת הלואה מיתלא תליא נמי בהברכה וכשהברכה אינה מובטחת בטל הלאו הבא מחמתו. ויש לציין עוד לדברי החזו"א שביעית סי"ה סק"ד שנחלק בתוקף על הסמ"ע ולדעתו מן השמים מסכימים לגזירות חז"ל ותקנותיהם. וכ"ה בחי' הרי"ם גיטין ל"ו ע"ב.



תעמוד על דם רעך, וכיון שכן מסתברא שמחוייבים אנו ג"כ ללוות מעות בכדי שנוכל להלוותו ולהצילו מהפסד.<sup>י</sup>

### להלוות לאדם א' סכום גדול או לכמה ב"א סכום מועט

ה. אם יש באפשרותו להלוות לאדם אחד סכום גדול, או לכמה בני אדם סכום מועט, מוטב שילווה לכמה בני אדם שהרי מקיים בזה כמה מצוות עשה בכל אחד ואחד בפני עצמו, ואולם אם אותו האחד זקוק להלוואה בכדי שלא יתמוטט לגמרי, אפשר שהוא קודם, שהרי מקיים בו מצוה נוספת של "והחזקת בו".<sup>ז</sup>

### אשה במצות הלואה

ו. אף אשה חייבת במצות הלואה כבצדקה, מיהו היינו דוקא בפנויה אבל נשואה אינה יכולה להלוות שלא בדיעת בעלה כי אם בדבר מועט שאין הבעל מקפיד, ואף בזה אינה חייבת כיון שסו"ס אין הממון שלה ורק שאז מותרת להלוות, ואם יש לה ממון שאין לבעלה רשות בו חזר חיובה כפנויה.<sup>ח</sup>

### קטן במצות הלואה

ז. קטן פטור ממצות הלואה וכשם שפטור משאר מצוות התורה, ויל"ע אם יש מצוה על האב לחנך את בנו במצות הלואה, דבפשוטו הרי הוא ככל מצוות התורה ששייך בזה חינוך, ואולם י"ל דלא גרע ממי שאין מעות מזומנים בידו דהרי הוא פטור ממצות הלואה.<sup>ט</sup>

ג. ז"ל סהמ"צ להר"מ ל"ת רצ"ז, "הזהירנו מלהתירשלה בהצלת נפש אחד כשנראהו בסכנת מות או הפסד" ויהיה לנו יכולת להצילו וכו', ובאה האזהרה באמרו לא תעמוד על דם רעך, וכבר אמרו שמי שיכבש עדותו תכללהו ג"כ זאת האזהרה כי הוא רואה ממון חבירו אבד והוא יכול להחזירו אליו באמרו האמת וכו' ע"כ, וכתב הח"ח בפתיחה לאהבת חסד נתיב החסד ה', דלפי"ז אם רואה לאיזה עשיר שהוא עלול לבוא לידי הפסד גדול הרי הוא בכלל הלאו דלא תעמוד על דם רעך, וכיון שכן אפילו אם אין לו מעות משל עצמו רק הוא יכול ללוותם מאחרים ג"כ הוא מחוייב ללוותם כדי להצילו וככל מצות ל"ת. ועיי' עוד בחת"ס יו"ד סי' רמ"א שהאיסור להזיק את חבירו הוא משום לתא דלא תעמוד על דם רעך שלא יגרם הפסד לחבירו, ועיי"ע בשער משפט סי' כ"ח.

ז. עיי' בפיה"מ להר"מ אבות פ"ג מט"ו, ובאהבת חסד סופ"א.

ח. אהבת חסד פ"א ס"ב.

ט. ועיי' כע"ז בספר חנוך לנער פ"ב הערה י"ב שנסתפק גבי מצות צדקה אם חייב לתת מעות

### האומד למלוה שאין לו לחוש להלוות לפלוני כי בודאי יחזיר לו

ת. מעשה בראובן שבא לבקש הלואה משמעון, והלך שמעון אצל לוי לשואלו על ראובן האם הוא אדם נאמן או שאינו בטוח שיחזיר לו את הלואתו, ואמר לו לוי שראובן הוא איש ישר ונאמן והלואתו בטוחה לגמרי בלי שום פקפוק, ועל סמך זה הלך שמעון והלוה לראובן, ולבסוף קרה שלא פרע ראובן את הלואתו, - יש לידע שפעמים שחייב לוי לפרוע לשמעון תחת ראובן'.



לבנו הקטן כדי לחנכו במצות צדקה, ועיי' באשל אברהם סי' תרצ"ה שלא שייך חינוך במתנות לאביונים, ועיי"ע בפמ"ג שם. וי"ל שאמנם אם יש לקטן מעות משל עצמו שוב יש לחייבו מטעם חינוך, וצע"ב.

י. בחו"מ סי' קכ"ט ס"ב ברמ"א, דאפילו אם לא נהיה ערב להדיא, רק שאומר למלוה להלוות ללוה כי בטוח הוא, ועשה המלוה על פיו והיה שקר, הרי הוא חייב לשלם למלוה כאילו נתערב לו ע"כ. והוא מדינא דגרמי כיון שסמך עליו. ועיי"ש בש"ך סק"ח שיש בזה ב' אופנים, א] שאומר כן על סמך שמועות או שמשער שכן הוא אך אינו יודע בודאי את חשבונותיו של הלוה, ב] שיוודע בודאי את סכום מעותיו וחשבונותיו של הלוה ואלא שלבסוף נתהפך הגלגל על הלוה ולא הצליח לשלם, דבאופן הראשון הרי הוא חייב כיון דלא הוי ליה ליעצו ככה שאין אדם יכול לידע בודאי מה שיש לחבירו, ואולם באופן השני הרי הוא פטור דהרי הוא חשיב כאנוס. ויש לידע, שכדי לחייב בכה"ג בעינן לעוד ב' תנאים, א' שידע אותו פלוני שאכן המלוה סומך על דבריו ומלוה על פי דיבורו, ב' שאכן הלוה המלווה רק על סמך דבריו של אותו פלוני. ועובדא ידענא בא' שאירע לו כה"ג באופן שהיה פטור מלשלם מן הדין, ואמנם חייב הוא את עצמו לשלם למלוה לפנים משורת הדין בתשלומים קטנים של חמש מאות דולר לחודש במשך כ"ה שנים, ומיד לאחר שפרע את התשלום האחרון נפטר לבית עולמו בשם טוב ובשיבה מופלגת. והיה נראה בחוש היאך שזכה לאריכות ימים בזכות שנהג בעצמו לפנים משורת הדין, ובמידה שאדם מודד נהגו עמו ג"כ לפנים משורת הדין.



